

RIKSDAGENS PROTOKOLL.

1910. Första Kammaren. Nr 18.

Lördagen den 2 april.

Kammaren sammanträdde kl. 11 f. m.

Herr talmannen uppläste följande till honom anlända telegram:
Riksdagens talmän, Stockholm.

Cap Martin 1910 1/4 kl. 10.

Framför mitt varma tack för vänligt uttalade känslor.

GUSTAF.

Riksdagens talmän, Stockholm.

Anacapri 1910 1/4 kl. 10.30.

Mottagen och framfören till kamrarne mitt varma tack för vänliga lyckönskningarna vid en kär sondotters födelse.

VICTORIA.

Herr statsrådet greve *Ehrensvärd* aflämnade Kungl. Maj:ts nedannämnda nådiga propositioner till Riksdagen:

1:o) angående ändring i bestämmelser rörande tillämpning å personalen vid marinintendenturkåren af grunderna för pensionering af flottans befäl och underbefäl med vederlikar;

2:o) angående befrielse för underofficeren af 2:a graden vid maskiniststaten Carl Theodor Samuel Spartan från ådömd ersättningskyldighet;

3:o) angående anslag för anordnande af undervisning i epidemiologi åt medicine kandidater;

4:o) angående användningen af ett anslag till bekostande af elevernas vid blindinstitutet å Tomtebodas ferieresor till och från hemorten;

5:o) angående upplåtande af ett till f. mönsterskrifvarbostället Jädra nr 3 och 4 i Uppsala län hörande område;

6:o) angående upplåtande af en lägenhet från f. kvartermästarbostället Öster Ullälva nr 3 Norrgården i Östergötlands län;

7:o) angående upplåtande af lägenheter från f. löjtnantsbostället Klef nr 1 i Göteborgs och Bohus län;

Första Kammarens Prot. 1910. Nr 18.

Lördagen den 2 April.

8:o) angående upplåtande af områden från f. kompanichefsbostället Virke nr 1, 4, 8 och 10 i Malmöhus län;

9:o) angående upplåtande af en lägenhet från f. trumpetarbostället Ljuna nr 1 Stora Mellängården i Östergötlands län; och

10:o) angående upplåtande af områden från f. trumpetarbostället Rällinge nr 1 och 2 jämte Rällinge nr 3, en utjord, i Södermanlands län.

Upplästes ett inlämnadt läkarintyg af följande lydelse:

Att generaldirektör, *S. Wieselgren* på grund af febersjukdom är förhindrad att deltaga i Riksdagens arbete tills vidare, intygar

Stockholm den 1 april 1910

Israel Hedenius.

Med. Dr. leg. läkare.

Företogs val af elfva ledamöter i särskilda utskottet nr 2. Därvid aflämnades 134 valsedlar, som godkändes och efter partibeteckning ordnades i två särskilda grupper så, att en grupp bildades af 85 valsedlar med öfverskrift »det förenade högerpartiet» och en annan grupp utgjordes af 49 valsedlar med öfverskrift »De moderata».

Härpå bestämdes till den utsträckning, som för utseende af föreskrifvet antal ledamöter var nödigt, för hvarje grupp ordningen mellan namnen å gruppens valsedlar, och blefvo därvid med iakttagande af härför stadgade grunder namnen uppförda så, som här efteråt sägs.

För »det förenade högerpartiet» uppfördes såsom

- nr. 1 herr Rudebeck,
- » 2 » Östberg, G. F.,
- » 3 » Sandwall,
- » 4 » Strömberg,
- » 5 » Ericsson, Aaby,
- » 6 friherre Fleming,
- » 7 herr Liedberg,
- » 8 » Hellner,

hvilka åtta namn i denna följd upptagits å gruppens alla valsedlar.

För »de moderata» uppfördes såsom

- nr. 1 friherre Lagerbring,
- » 2 » De Geer,
- » 3 herr Magnuson,
- » 4 » Hellner,

hvilka fyra namn i denna följd uppförts å gruppens alla valsedlar.

Härefter vidtogs enligt gifna bestämmelser fördelningen af platserna mellan de olika valsedelgrupperna, och befunnos därvid nedannämnda personer hafva blifvit till ledamöter i utskottet valda i följande ordning:

herr Rudebeck från »det förenade högerpartiet»,

friherre Lagerbring från »de moderata»,

herr Östberg, G. F., från »det förenade högerpartiet»,
 » Sandwall, » » » »
 friherre De Geer, » »de moderata»,
 herr Strömberg, » »det förenade högerpartiet»,
 » Ericsson, Aaby, » » » »
 » Magnuson, » »de moderata»,
 friherre Fleming, » »det förenade högerpartiet»,
 herr Hellner, » »de moderata»,
 » Liedberg, » »det förenade högerpartiet».

Anmäldes och bordlades bankoutskottets utlåtanden:

nr 13, i anledning af väckt motion beträffande anordnande af en hypoteksinrättning för kommunikationsföretag,

nr 14 angående pension åt verkställande styrelseledamoten vid riksbankens afdelningskontor i Östersund O. Larsson;

lagutskottets utlåtanden och memorial:

nr 35, i anledning af väckt motion om ändrad lydelse af 15 kap. 22 och 24 §§ strafflagen m. m.;

nr 36, i anledning af väckta motioner om reformering af åklagarväsendet m. m.; och

nr 37, angående remitterande till annat utskott af väckt motion om ändring af 22 kap. 1 och 21 §§ strafflagen; äfvensom

jordbruksutskottets memorial nr 41, i anledning af kamrarnas skiljaktiga beslut angående väckt motion med syfte att underlätta återgång af gjorda upplåtelser af afverkningrätt å hemman i lappmarkerna.

Upplästes och godkändes bankoutskottets förslag till Riksdagens skrifvelse till Konungen, i anledning af Kungl. Maj:ts proposition angående sättet för likviderande af förfallen skuld å statslån till Östra Blekinge järnvägsaktiebolag.

Föredrogs ånyo och företogs punktvis till afgörande bevillningsutskottets den 22 och 29 nästlidne mars bordlagda betänkande nr 14, i anledning af väckta motioner om ändringar i gällande förordning angående försäljning af brännvin. *Om ändringar i brännvinsförsäljningsförordningen.*

Till bevillningsutskottets förberedande behandling hade hänvisats följande motioner, åsyftande ändringar i gällande förordning angående försäljning af brännvin, nämligen,

dels från Första kammaren:

nr 22, af herrar *Bellinder* och *Samuelson*, om tillägg i 15 §;

dels från Andra kammaren:

nr 11, af herr *Leander* jämte tre andra af kammarens ledamöter, om ändring af 17 § 2 mom;

Om ändringar i brännvinsförsäljningsföreskrifningen.
(Forta.)

nr 12, af herr *Fornander*, om skrifvelse till Kungl. Maj:t angående tillägg till 15 § 1 mom.;
nr 23, af herr *Hagberg* jämte fyra andra af kammarens ledamöter, om ändrad lydelse af 16 §;
nr 96, af herr *Norlén*, om tillägg till 2 § 3 mom.;
nr 111, af herr *Söderbergh* i Karlshamn jämte sju andra ledamöter af kammaren, med hemställan att 1 och 4 mom. i 16 § måtte utgå;

nr 112, af *desamme*, om ändrad lydelse af 16 § 2 mom.; samt
nr 170, af herr *Jesperson*, om ändrad lydelse af 15 §.

Till utskottet hade jämväl hänvisats den inom Andra kammaren af herr *Räf* väckta motionen nr 120, om skrifvelse till Kungl. Maj:t angående sådana ändringar i gällande författningar, att rättighet till försäljning af brännvin, vin och öl ej i något fall måtte meddelas utan kommunal myndighets tillstyrkande.

I motionen I: 22 hade herrar *Bellinder* och *Samuelson* hemställt, »det Riksdagen för sin del ville besluta följande tillägg i 15 § i kungl. förordningen angående försäljning af brännvin af den 9 juni 1905:

15 §.

1. Bolag — — — — —
2. Bolag må ej blanda eller förskära brännvin eller vin. Inköpta varor skola försälas i samma skick, hvari de af bolaget inköpts.»
I förut berörda motion II: 170 — som afhandlade bland annat samma ämne som den här närmast förut återgifna motionen — hade herr *Jesperson* föreslagit, »att Riksdagen ville för sin del besluta, att § 15 i förordningen angående försäljning af brännvin af den 9 juni 1905 måtte erhålla följande ändrade lydelse:

1. Bolag — — — — —
2. Vid inköp af brännvin och vin må bolag, där så lämpligen ske kan, alltid infordra anbud.

Vid utminutering må bolag icke hålla mer än ett försäljningspris å en och samma varusort af brännvin, oafsedt om större eller mindre myckenhet försäljes.

Bolag må ej heller blanda eller förskära brännvin eller vin. Inköpta varor skola försälas i samma skick, hvari de af bolaget inköpts.

3. Bolag må icke inköpa fastighet — — — — och landstinget. Bolag må icke förhyra — — — — af vinsten.

4. Bolags delägare — — — — i styrelsen. För utfövan — — — — bestämmes.

Af landsting — — — — i bolaget.

5. Bolags räkenskaper — — — — och justeringsstyrelsen.

6. Granskning — — — — sin förklaring. Granskning af bolagsförvaltningen — — — styrelsen förordnat.

7. Revisorerna — — — — ha sitt säte.

8. Om ansvarsfrihet — — — — fatta beslut.

9. Bolag — — — — utgång.»

Om ändringar i brännvinsförsäljningsföreskrifningen.
(Forts.)

Uti motionen II: 12 hade herr *Fornander* hemställt,
»att Riksdagen måtte besluta till Kungl. Maj:t ingå med underdånig skrifvelse, innefattande begäran om följande tillägg till § 15 mom. I i kungl. förordningen af den 9 juni 1905 angående försäljning af brännvin:

Bolag, som i 12 och 14 §§ omförmäles, skall hafva till ändamål endast att i sedlighetens intresse ordna och handhafva detaljhandel med brännvin och må icke afse att bereda vare sig delägarne vinning utöfver årlig ränta med högst fem procent å de af delägarne tillskjutna kontanta medel eller kommun någon ekonomisk fördel utöfver den vinst, som enligt denna förordning kan tillkomma densamma.

Hvad sålunda stadgats utgöre dock ej hinder för sådant bolag att utöfva försäljning af mat, äfven utan samband med brännvinsförsäljning, under förutsättning endast att handeln med brännvin är bolagets hufvudsakligaste verksamhet».

Utskottet hade vidare förmält, att till Riksdagens pröfning nu åter föreläge förslag till ändrad lagstiftning rörande de tillfälliga utskänkingsrättigheterna. Dessa förslag återfunnes i motionerna II: 111 af herr *Söderbergh* m. fl., II: 112 likaledes af herr *Söderbergh* m. fl., II: 23 af herr *Hagberg* m. fl. och II: 120 af herr *Räf*; varande i dessa motioner yrkadt:

af herr *Söderbergh* m. fl. i motionen II: 111,

»att Riksdagen ville för sin del besluta, att mom. 1 och mom. 4 i 16 § i kungl. förordningen den 9 juni 1905 angående försäljning af brännvin måtte utgå, likasom i förordningen förekommande hänvisning till berörda lagrum»;

af herr *Söderbergh* m. fl. i motionen II: 112,

»att Riksdagen ville för sin del besluta sådan ändring i 16 § 2 mom. i gällande brännvinsförsäljningsföreskrifning, att orden: 'sedan vederbörande kommunalstämma lämnats tillfälle att yttra sig' utbyttes mot: 'sedan vederbörande kommunalstämma därtill lämnat sitt bifall'»;

af herr *Hagberg* m. fl.,

»att Riksdagen ville besluta, det mom. 3 uti § 16 af kungl. förordningen angående försäljning af brännvin den 9 juni 1905 måtte ur förordningen utgå», samt

af herr *Räf*,

»att Riksdagen ville i skrifvelse till Kungl. Maj:t anhålla, det tacktes Kungl. Maj:t låta utarbета och för Riksdagen framlägga förslag till sådana ändringar i gällande författningar, att rättighet till försäljning af brännvin, vin och öl icke i något fall må tilldelas någon utan att, i fråga om stad, dess stadsfullmäktige eller, där sådana ej finnas, allmän rådstuga och, i fråga om landet, kommunalstämma därtill gifvit tillstyrkande utlåtande.»

Punkten 1.

Utskottet hade i denna punkt hemställt, att motionen II: 170 af herr *Jesperson*, i hvad den afsåge stadgande af skyldighet för bolag att vid utminutering icke hålla mer än ett försäljningspris å en och samma varusort af brännvin, icke måtte till någon Riksdagens åtgärd föranleda.

Om ändringar i brännvinsföreljningsföreljningen.

(Forts.)

Herr Bellinder: Den motion, som jag och min kamrat i denna kammare herr Samuelson väckt, har delat öde med motioner i allmänhet, som röra sprit- och nykterhetsfrågor: den har blifvit mycket olika bedömd från olika håll. Och det är ju helt naturligt, då olika icke blott allmänna, utan personliga intressen i hög grad beröras af motionens innebörd. Emellertid är det för min medmotionär och mig glädjande att se, att den fråga, som vi hafva framhållit i denna motion, mer och mer vunnit beaktande och gillande. Redan förra riksdagen fann jag mig föranlåten att förorda bifall till en motion i samma syfte, väckt af herr Jespersen i Andra kammaren. Genom de erfarenheter och upplysningar, som jag sedan erhållit, har jag funnit mig föranledd att själf jämte herr Samuelson äfven i denna kammare väcka nu föreliggande motion, som till en stor del sammanfaller med den af herr Jespersen i Andra kammaren väckta.

Förra året blef, som herrarne torde minnas, hans motion, såvidt den gällde förbud mot försäkring och blandning af spirituösa drycker, afslagen, men två reservanter från Första kammaren och två från den andra förordade en skrivelse till Kungl. Maj:t angående utredning om om behöfligheten af förstärkt kontroll uti ifrågavarande afseende. Denna reservation antogs i Andra kammaren utan votering, och det hade blott behöfts, att i denna kammare 9 röster fallit på annat sätt än de gjorde, för att skrivelseförslaget skulle blifvit godkänt äfven här. De skäl bevillningsutskottet då anförde för afslag tyckes utskottet numera ej anse synnerligen bärkraftiga, då utskottet i år delat den mening, som reservanterna hade i fjor. Jag och min medmotionär kunna ej vara bevillningsutskottet annat än tacksamma för denna förändrade ståndpunkt, som jag antager vara en följd af vunnen bättre erfarenhet i frågan. Det påstods i fjor af bevillningsutskottet och talare, som instämde med detsamma, att den kontroll man hade var tillräcklig, och att i alla fall, om det behöfdes någon förstärkt kontroll, denna skulle kunna åstadkommas genom föreskrifter, lämnade af chefen för kontroll- och justeringsstyrelsen. Nu har en sådan ytterligare kontrollföreskrift meddelats, men det har icke visat sig, att den varit mer effektiv än de kontrollföreskrifter, som funnits förut. Tvärtom tyckas de i motionen påpekade missförhållandena i en del s. k. göteborgsbolag fortgå obehindradt på samma sätt som förut.

I pressen hafva också helt naturligt olika meningar gjort sig gällande i denna fråga. Ja, ett par tidningar hafva till och med gjort min medmotionär och mig den äran att i anledning af denna motion i ord och bild framställa oss såsom sprithandteringens målsmän. Detta torde vara att, som man säger på vulgärt språk, »taga sak på bak». Vi hafva föranledts till denna motion af intresse för sedlighet och nykterhet, hvilket intresse det s. k. göteborgssystemet, om det vill blifva sin ursprungliga bestämmelse troget, i första rummet har att bevaka och främja. Att en dylik motion är ägnad att tillgodose ett sådant, torde väl också framgå däraf, att, då herr Jespersen förra året väckte sin motion i frågan, en liknande motion äfven framlämnades af en af absolutisterna i Andra kammaren. Detta torde väl bevisa, att motionären ansåg, att, om den i motionen uttryckta önskan bifölles, nykterheten därigenom skulle befrämjas och icke tvärtom. Detta fram-

går väl äfven däraf, att nykterhetsvännerna i allmänhet både i denna kammare och i Andra kammaren förra året gäfvit sitt stöd åt liknande motioner.

Då nu bevillningsutskottet så till vida gillat syftet med motionen, att, såsom jag förut antydt, det har föreslagit en skrivelse till Kungl. Maj:t med anhållan om en förstärkt kontroll, och då jag för min del gillar detta förslag, emedan jag är öfvertygad om att kontrollen öfver bolagens verksamhet aldrig kan blifva fullt effektiv utan de restriktioner i denna, vi i vår motion begärt, skulle jag kanske icke behöfva vidare yttra mig, men jag skall ändå be att få tillägga några ord i denna så omtvistade fråga.

Sedan min uppmärksamhet blifvit fäst på, att diskussionen nu bör inskränka sig till första punkten, ber jag, herr talman, att få fortsätta mitt anförande, då andra punkten kommer före.

Efter härmed slutad öfverläggning biföll kammaren hvad utskottet i förevarande punkt hemställt.

Punkten 2.

I nu föredragna punkt hade utskottet hemställt, att i anledning af motionerna I: 22 af herrar Bellinder och Samuelson samt II: 170 af herr Jesperson Riksdagen måtte besluta att i skrivelse till Kungl. Maj:t anhålla, det täcktes Kungl. Maj:t låta verkställa utredning, huruvida med hänsyn till nödig kontroll å brännvinsförsäljningsbolagens verksamhet skärpta föreskrifter kunde anses erforderliga, samt därefter till Riksdagen inkomma med de förslag, hvartill utredningen kunde föranleda.

Herr Bellinder: Herr talman! Jag nämnde, att det i pressen varit olika meningar i denna fråga. Dock synes det, särskildt på sista tiden, som om dessa skulle öfvervägande vara till förmån för ifrågasvarande motion. Och denna opinion tyckes icke utgå från ett visst politiskt parti, ehuru det annars tyvärr ofta varit så, att, när nykterhetsfrågor varit före, politiken också fått spela in. Så hafva, för att tala om göteborgstidningar, såväl Göteborgs Aftonblad som Göteborgs Handels- och Sjöfartstidning och senast också Göteborgs-Posten uttalat den åsikt, att skärpta föreskrifter äro behöfliga med afseende på de s. k. göteborgsbolagen. För blott ett par dagar sedan innehöll sålunda Göteborgs-Posten: »Det är icke en dag för tidigt, att en sådan utredning kommer till stånd. De missförhållanden, som äfven eller kanske just under senare år förekommit inom göteborgssystembolagen, hafva nått en omfattning, som ovillkorligen kräfver ett ingripande. När man ser, att omkostnaderna pr liter försäld spirituosa i vissa bolag stiga till 66,2 öre, medan de i andra stanna vid 8,1; när man erfår, att en del bolag icke ens besvära sig med att infordra anbud före sina inköp, och när det dessutom numera är en offentlig hemlighet, att ett utbredt provisionssystem på detta område florerar, förstår man utan vidare, att en skärpning af kontrollen här är af nöden. Att göteborgssystembolagen själfva med händer och fötter sökt värja sig

Om ändringar i brännvinsförsäljningsföreskrifvningen.
(Forts.)

Om ändringar i brännvinsförsäljningsförordningen.
(Forts.)

mot en sådan skärpning, utgör ett ytterligare skäl för skärpningsens nödvändighet».

Härvid vill jag säga, att den anmärkning, som på senare tider med fog gjorts mot göteborgsbolagen, icke på långt när träffar alla sådana bolag. Det bolag, hvars verksamhet jag närmast känner, bolaget i Göteborg, har sålunda icke gjort sig skyldigt till sådana missbruk, som förekommit i en del bolag. Vi veta också, att det s. k. göteborgssystemet, då det uppkom i Göteborg, i sedlighetens och nykterhetens intresse sökte handhafva brännvinsutskänknings- och utskänkningen af spirituösa drycker i öfrigt på ett sådant sätt, att nykterheten i vårt land därigenom skulle befrämjas. Jag för min del är ock af den åsikt, att, om detta system såsom allt mänskligt varit behäftadt med sina fel, det dock verkat mycket godt. Därför är det äfven så mycket önskligare, att, så länge göteborgssystemet kommer att fortvara och verka i vårt land, det må fortsätta sin verksamhet i det ursprungliga syftet och icke på det sätt, som det verkat i åtskilliga af särskildt våra mindre städer. Göteborgssystemet i Göteborg har aldrig befattat sig med försäkringar och tillagningar af varor eller rening af brännvin eller genom sänkta försäljningspris sökt locka allmänheten till större köp af spirituosa. Och detta system har där trots särskilda påtryckningar från en del småbolag att slå in på samma vägar, som de gjort, blifvit sin grundprincip troget att endast inköpa försäljningsfärdiga varor och att hålla ett försäljningspris. Därför är också bolagets i Göteborg verksamhet i verklig mening och ur alla synpunkter fullt kontrollbar. Göteborgsbolaget är landets näst största bolag, och när detta bolag använder i sin rörelse lika mycket finare spirituosa och egentligt brännvin som ett helt tjog af småbolagen tillsammans och inköper dessa varor i försäljningsfärdigt skick, böra också alla andra bolag kunna göra detsamma. Det har sagts, att, om försäkring m. m. förbjödes, inkomsterna för det allmänna minskas och att därigenom blott vinhandlarne gynnas. Detta påstående bekräftas ej af erfarenheten. Då bolaget i Göteborg försäljningsåret 1906—1907 hade 30,2 öre pr liter i omkostnader, hade stockholmsbolaget 39,2 öre pr försäld liter, och då vinsten på göteborgsbolagets verksamhet samma år gick till 79,9 öre, gick den i Stockholm till endast 47,2 öre, d. v. s. 32,7 öre pr liter mindre än i Göteborg, och ändock hade bolaget i Stockholm nära nog dubbel omsättning af egentligt brännvin, hvilket har stor inverkan till minskning af genomsnittssiffran för omkostnader pr försäld liter.

Rörande kontrollen öfver bolagen är det betecknande, hur mycket anmärkningar bolagen under sin tillvaro låtit komma sig till last. Det är icke allenast personer, som ha med bolagens förvaltning att göra, som på många ställen söka med lofliga och olofliga medel tillskansa sig stora fördelar, ja, somligstädes förmögenheter på bolagens bekostnad, utan flera stads- och köpingsamhällen söka också på mindre lojalt vis skaffa sig extra fördelar utom den lagstadgade vinst, som skall tillfalla dem från bolaget på platsen. De anmärkningar, som förut, sedan 1873 års brännvinsförsäljningsförordning kom till, gjorts mot bolagen, äro i jämförelse med den skada, som kan tillfogas det allmänna genom de okontrollbara s. k. försäkringarna af konjak och ned-

sättning af det egentliga brännvinet med några procent medelst vanligt vattenledningsvatten, af mycket underordnad betydelse. Härigenom uppstå arbetsmetoder, hvarigenom enskilda, som ha med bolag att göra, i längden bereda sig ofantliga fördelar, utan att det kan af någon upptäckas, hvilka kontrollföreskrifter än må utfärdas. Hvilket värde kontrollen och revisionen i bolag nu i själfva verket ha, framgår bäst af hvad som nyligen inträffat i Skellefteå spritbolag, där, trots att en bokhållare fanns anställd på kontoret och en kassörska och två biträden i bolagets försäljningslokal och fastän bolagets varuomsättning icke uppgick till mer än omkring 90,000 liter och bolagets nettovinst till något öfver 40,000 kronor, bolagets direktör likväl kunnat under två år förskingra mer än en fjärdedel utöfver bolagets hela årsvinst, utan att det upptäckts, förrän han rymde. Det är ej alls länge sedan vi hade en liknande historia i Varberg och en i Mönsterås, andra platser att förtiga.

Det kan nu visserligen sägas, att underslef kunna ske i bolag, äfven om de reformer vidtagas, som vi påyrkat i vår motion. Men jag kan då särskildt i ett fall påpeka, att, om dessa reformer varit genomförda, sådant underslef icke i det fallet kunnat inträffa. Det är allmänt känt, att det var genom försäkringar och hemliga provisioner, som en Varbergsbolagets direktör på några år tillskansade sig omkring 100,000 kronor utan att revisorerna förr än långt efter det han rymt och det upptäckts, att dubbla böcker förts, kunde räkna ut, på hvilket sätt det skett, då han i bolagets redovisningar alltid redovisade minst lika stort litertal spirituosa, som inköpts. Hvilket litertal, som erhållits genom försäkringar, och hur mycket, som tagits ur vattenledningen, kunde likväl aldrig utrönas.

De utländska, för landets ekonomi skadliga inköp af konjak, som större delen af bolagen företaga från olämpligt utländskt håll, och de bevisligen betydande hemliga provisioner, som i många bolag stå i samband med dessa utländska konjaksinköp och som icke kunna borttagas med en lag mot mutor, då en sådan icke träffar den utländske gifvaren, böra mana till, att ett hastigt slut göres på blandningssystemet, hvarefter först en verksam kontroll blifver möjlig. Att försäljningsfärdiga varor efter infordrande af anbud kunna inköpas lika förmånligt som varor, hvilka af bolagen själfva förskäras, ha bolagen icke kunnat vederlägga. Enligt en af herr Jespersion verkställd utredning, grundad på Sveriges officiella statistik, gick för försäljningsåret 1906—1907 bolagens hela omsättning af s. k. finare spirituosa till endast 13,6 procent, och enligt samma utredning går den försäkring bolagen verkställa till blott omkring 7 procent af bolagens literförsäljning, då ett stort antal bolag icke alls befatta sig därmed, hvareför ett förbud för försäkring endast kommer att beröra en mycket ringa del af bolagens omsättning.

Man har sagt, att, om motionens syfte vinnes, vinhandlarne komma att oskäligt gynnas. Härpå vill jag svara: för vårt lands ekonomiska intresse kan det endast vara till skada, att bolagen kasta bort massor af penningar genom olämpliga inköp af varor från utlandet, hvilka varor bolagen i allmänhet icke förstå att bedöma och som bolagens förtroendemän själfva ansett tillhöra de mest svärbe-

Om ändringar i brännvinsförsäljningsföreskriften.
(Forts.)

Om ändringar i brännvinsförsäljningsföreläggningen.

(Forts.)

dömda, som importeras; och för vårt lands anseende är detta förhållande till skada ur många synpunkter, såsom då t. ex. Frankrike lätt kan bibringas en för oss föga hedrande uppfattning om våra affärsförhållanden. Alla affärer med utlandet på detta område är det för landet värdigare, att våra enskilda handelsfirmor i denna bransch handhafva, hvilka i olikhet med dem, som verkställa inköpen för bolagen, få bära personligt ansvar för de varor de inköpa. Detta ligger visserligen i vinhandlarnes intresse, men såsom medförande en national-ekonomisk vinst är det äfven ett intresse, som berör hela vårt land, och detta anser jag böra i första rummet beaktas.

Af hvad jag här haft äran yttra och af hvad vi dessutom anfört i vår motion torde tillräckligt tydligt framgå, att det är inköpen och behandlingen af den finare spirituosan, som inom bolagen hufvudsakligen gifva anledning till de flesta missförhållanden, som äro rådande. Att utskottet icke direkt gått med på ett bifall till hvad motionärerna yrkat, får väl tillskrifvas fruktan för den nya sprittrusten. Jag vill rörande denna fästa herrarnes uppmärksamhet på, att dels vi motionärer i denna kammare, dels herr Jesperson i Andra kammaren visat, hvilken väg statsmakterna hafva att gå, om sprittrusten skulle missbruka sin ställning gentemot bolagen, nämligen vidtagande af en sänkning af tullen på egentligt brännvin vid import af större partier åt gången.

Att slutligen spritförsäljningsbolagen utan personligt ansvar skulle få använda det allmännas medel för upprättandet af nya reningsverk eller bränneriföretag, som flera gånger varit på tal, eller uppmuntra tillkomsten af flera dylika, är så mycket betänkligare, som, om ett allmänt spritförbud en gång kommer till stånd, staten därigenom skulle få vidkännas kostnaderna att inlösa äfven dem liksom de gamla.

Under uttalande af den bestämda öfvertygelsen, att en kommande utredning skall visa nödvändigheten och behöfvet af hvad motionärerna föreslagit, och att Kungl. Maj:t redan vid nästa riksdag kommer att framlägga proposition i ärendet, ber jag, herr talman, att få instämma i utskottets förslag.

Herr Åkerberg: Då den ärade motionären icke yrkat bifall till sin motion, skall jag ej tillåta mig upptaga kammarens tid med att bemöta de skäl han andragit. Jag anser mig dock böra meddela, att jag, då jag biträdt utskottets förslag om skrifvelse till Kungl. Maj:t, icke gjort detta med anledning af de motiv, motionären framfört, utan på helt andra grunder. Det är nämligen, som vi veta, förhållandet, att bestämmelserna om kontroll af brännvinsbolagen gång efter annan pålappats så, att de numera kunna sägas knappast vara planmässiga. För närvarande består kontrollen däruti, att Konungens befallningshafvande utser ett ombud i bolagets styrelse och en revisor, landstinget en styrelsemedlem och en revisor, hushållningssällskapet en styrelsemedlem och en revisor samt stadsfullmäktige två revisorer, och slutligen har kontroll- och justeringsstyrelsen rätt att genom ombud när som helst granska bolagens förvaltning. När nu alla dessa korporationer utse särskilda personer för de olika bolagen, är lätt att inse, att kontrollen ej kan blifva enhetlig, och däraf kan man få förklaringen

till att det sålunda ofta inträffar, att ett bolag erhåller anmärkningar för åtgärder, i afseende å hvilka ett annat går fritt från anmärkning.

I detta sammanhang tillåter jag mig också vidröra ett annat förhållande, att nämligen Konungens befallningshafvande i regeln ej inskrider mot ett bolag, med mindre de korporationer, som hafva att gifva eller vägra decharge, nekat ansvarsfrihet. Här af kan ofta hända, att en af revisorerna framställt anmärkning, huru riktig den än kan vara, ej kommer under Konungens befallningshafvandes pröfning i följd där af, att bolagens styrelser äro representerade inom dessa korporationer — stadsfullmäktige, landsting och hushållningssällskap — och dessa representanter taga bolagen i försvar och omintetgöra revisorernas anmärkningar.

Af dessa skäl tror jag, att en förändring borde åstadkommas i kontrollen och att genom denna förändring bestämmelserna för kontrollen kunde blifva både enklare och effektivare, och därför ber jag att få yrka bifall till utskottets skrifvelseförslag.

Men, mina herrar, jag skall be att här få vidröra ännu en sak. Då ett par af motionärerna äro västgötarepresentanter, ligger det nära till hands att antaga, att de oegentligheter, som de uppgifvit förekomma vid brännvinsbolagen, skulle hafva ägt rum vid västgötabolag. Jag anser mig därför vara skyldig meddela, att åtminstone inom Skaraborgs län, där jag väl känner till huru bolagen skötas, några sådana oegentligheter, som motionärerna uppgifvit, icke af revisorerna blifvit påvisade. Hade motionärerna framlagt bevis för sina påståenden samt uppgifvit, hvarest oegentligheterna skulle blifvit begångna, skulle icke misstankar behöft falla på alla utskänkningsbolagen, hvilka nu, på grund af sättet för beskyllningarnes framställande, beröfvats möjligheten att försvara sig.

Herr Danström: Jag vill ingalunda motsätta mig ett beslut i öfverensstämmelse med bevillningsutskottets förslag, ty det har af motionärerna frambållits och äfven inom utskottet ådagalagts, att inom vissa bolag missförhållanden och oegentligheter förekommit, hvilka kräfva rättelse. Hvad man särskildt har att vaka öfver är, att det privata vinstbegäret ej får på ett illojalt sätt göra sig gällande på det allmännas bekostnad. Härför erfordras dock mindre nya eller skärpta kontrollföreskrifter, utan det gäller främst att tillse, att redan befintliga och gällande stadganden allestädes efterlefas, och att den lokala kontrollen af styrelserna så ordnas, att den blir fullt effektiv. Det är detta personliga öfvervakande öfver ett bolags rörelse, som är af vikt, och det förutan hjälpa inga nya kontrollföreskrifter.

Man hade väl väntat, att, sedan Konungens befallningshafvande, landsting och hushållningssällskap numera äga att för hvarje bolag utse en medlem i styrelsen, detta öfvervakande skulle blifvit mera effektivt än förut varit fallet, och jag tror också, att sådant vid de flesta bolagen kunnat konstateras. De upplysningar, som lämnats inom utskottet, hafva visat, att det endast är undantagsfall, mot hvilka anmärkningar riktats, och det har då berott där på, att en styrelse visat alltför stort förtroende för en försäljningsaffärsföreståndare eller för någon enskild styrelseledamot, någon verkställande direktör, som

Om ändringar i brännvinsförsäljningsföreskrifvningen.
(Forts.)

Om ändringar i brännvinsföräljningsföreläggningen.

(Forts.)

fått alltför fria händer att handla på egen hand. Det är särskildt i detta afseende, som styrelsernas tillsyn öfver bolagens verksamhet behöfver skärpas.

Hvad angår de anmärkningar, som framställes i motionen, att någon effektiv kontroll icke skulle kunna äga rum å den verksamhet, som bolagen här och hvar utöfva i att förskära varor, har på åtskilliga ställen en sådan fullt effektiv kontroll redan blifvit genomförd på så sätt, att lagret fullständigt skilts från försäljningslokalen, samt att allt, som öfverlämnas från det förra till den senare, särskildt bokföres och af försäljningsföreståndaren redovisas. Sker detta fullt korrekt, är jag öfvertygad om, att några oegentligheter till följd af dylika förskärningar icke kunna förekomma.

Hvad beträffar den anmärkning, som af motionärerna gjorts, att provision uppburits af föreståndare eller enskilda ledamöter i bolags styrelse vid inköp af varor, är det nog tyvärr sant, att sådant förekommit, och hvad som åtminstone är visst, är, att anbud om sådan provision ingått från olika håll till spritbolagen eller deras föreståndare, men afvisats, och att föreståndarne i regel öfverlämnat sådana skrivelser till styrelserna. Detta missförhållande kan sålunda hänföras till undantagsfallen, och blefve det föreskrifvet, att alla leveransanbud skola prövas och alla större inköp beslutas af styrelserna, tror jag, att dylika oegentligheter ej vidare någonstädes skulle kunna förekomma.

Jag ber att få yrka bifall till utskottets förslag.

Herr Eklund: Motionärerna ha otvifvelaktigt rätt däri, att många brännvinsbolag här i landet icke sköta sin uppgift fullt lämpligt samt att de ledas af personer, som ej förstå sin sak fullkomligt. Men icke skulle dessa förhållanden häfvas genom ett bifall till motionärernas förslag om förbud för bolagen att själfva nedspäda brännvin till försäljningsbar vara. Oegentligheter skulle nog fortfarande kunna påvisas, hvilket ock erkändes af den förste talaren. Vi hafva ju mer än en gång bevittnat, att äfven inhemska leverantörer vid leverans af olika slags varor till allmänna institutioner förfarit oegentligt och förstått sig på mutsystem och andra mer eller mindre ohederliga medel. Och då väl näppeligen spirituosa-handlarna såsom skrå betraktade moraliskt stå högre än handelsskrået i allmänhet, kunde nog oegentligheter tänkas, äfven om brännvinsbolagen genom lag tvingades att af uteslutande svenska leverantörer inköpa salufärdig vara.

Den förste ärade talaren ville göra troligt, att motionärerna afsett att gagna nykterhetssaken, och han framhöll, att nykterhetsvännerna i allmänhet skulle vara ense med honom och hans medmotionärer. För min personliga del kan jag icke biträda denna hans mening, i det att jag snarare har en alldeles motsatt uppfattning i denna fråga. Enligt min åsikt kommer det nog att supas lika mycket, vare sig bolagen eller sprithandlarna få förskära de varor som salubjudas. För mig ställer sig saken helt enkelt på det sättet, att här föreligger en kamp mellan privatintresse och det allmännas rätt, det senare representeradt af bolagen, det förra af sprittrüsten och de enskilda spirituosa-handlarna. Äfven om det skulle vara så som motionärerna säga, hvilket jag dock icke tror, att det ur kontrollsynpunkt för ögonblicket

vore bättre, om bolagen förbjödes att förskära sina varor, skulle jag ändock vara emot ett beslut i den riktningen, emedan ett sådant komme att medföra, att det enskilda intresset gäfves trumf på hand. Snarare bör lagstiftningen gå i motsatt riktning, nämligen mot ett fullständigt omintetgörande af det enskilda intresset i fråga om såväl detaljhandel som partihandel och tillverkning. Och skulle ett förbud mot förskäring af spirituosa lagstiftas, så borde det gälla de enskilda minuthandlarna, som genom öfverlåtelse från bolag kommit i besittning af försäljningsrätt.

Om spritdrycker måste finnas, så må de finnas som ett nödvändigt ondt, bundet så mycket som möjligt, men icke såsom en legitim handelsvara. Äfven i fråga om tillverkning och partihandel borde den princip, som ligger till grund för detaljhandelns öfverlåtande å bolag, kunna med fördel för land och folk tillämpas.

Äfven om mot brännvinsbolagen med fog kunna riktas många anmärkningar, hafva bolagen dock en förtjänst, som upphäfver många betänkligheter, nämligen att de äro blott ett det allmännas verktyg, som af vederbörande myndigheter kan kasseras och ersättas af ett annat, om det skulle visa sig, att de ej längre motsvara sitt ändamål. Att minska bolagens och öka de enskildas befogenhet i allt, som rör brännvinshandeln, det är enligt min öfvertygelse att gå kräftgången på hithörande lagstiftningsområde.

Gifvetvis har jag intet emot att kontrollen skärpes i afseende å brännvinsbolagens verksamhet och tillstyrker därför bifall till utskottets hemställan, men likväl i den förhoppning, att vid en blifvande utredning afseende icke måtte fästas vid motionärernas framställning i hvad den afser förbud för bolag att förskära sina varor.

Herr Bellinder: Den siste ärade talaren förnekade, att nykterhetens befrämjande skulle vara ett af syftmålen med vår motion. Det är ett underligt tal detta, då motionen går ut på att bibehålla göteborgssystemet vid dess ursprungliga karaktär, hvilket system tillkommit för att verka och fortfarande bör verka i nykterhetens intresse vid försäljning af brännvin. Vidare reserverade han sig mot att jag sagt, att nykterhetsvännerna dela motionärernas mening. Om så ej är fallet, måtte nykterhetsvännerna ha en annan mening i år, än de hade i fjol. Ty då var det så, att ej blott en nykterhetsvän i Andra kammaren, herr Berggren, motionerade på samma sätt, som vi gjort i år, utan också, såsom bekant, herr Kvarzelius, som ju såsom de svenska godtemplarnes chef måste få anses vara speciell nykterhetsvän, då var en af reservanterna i Andra kammaren till förmån för herr Jespersons motion.

Slutligen vill jag med anledning af ett yttrande, som fällts här under debatten, bestrida riktigheten i den insinuationen, som möjligen låg i nämnda yttrande, att de missförhållanden, som jag i motionen påpekat, skulle förekomma vid bolagen i Elfsborgs län, eftersom jag är representant för detta län. Jag har framdragit missförhållanden, som jag vet förefinnas vid praktiserandet af göteborgssystemet å andra håll. Men såsom göteborgare har jag också kunnat påpeka, att dessa oegentligheter icke tillhöra detta system, sådant det tillämpats i Göteborg.

Om ändringar i brännvinsförsäljningsförrordningen.
(Forts.)

Om ändringar i brännvinsförsäljningsförordningen.
(Forts.)

Öfverläggningen ansågs härmed slutad, hvarefter kammaren biföll hvad utskottet i förevarande punkt hemställt.

Punkten 3.

Utskottets hemställan bifölls.

Punkten 4.

Utskottet hade i denna punkt hemställt, att den af herr *Fornander* inom Andra kammaren afgifna motionen, nr 12, icke måtte till någon Riksdagens åtgärd föranleda.

Vid förevarande punkt hade reservation afgifvits af herr *Hammarström*, med hvilken instämt herr *O. A. Ericsson* i Ofvanmyra, friherre *Bonde* samt herr *Kvarnzelius*, och som yrkat, att utskottet måtte hemställa, att Riksdagen ville i anledning af herr *Fornanders* ifrågasvarande motion i skrifvelse till Kungl. Maj:t anhålla, det täcktes Kungl. Maj:t låta utreda, huruvida icke sådan ändring af gällande förordning angående försäljning af brännvin lämpligen kunde vidtagas, att bolag, som i 12 och 14 §§ af sagda förordning omförmäles, berättigades att i viss utsträckning anordna matserveringsställen utan samband med försäljning af spirituösa drycker, samt därefter förelägga Riksdagen det förslag i ämnet, hvartill utredningen kunde föranleda.

Herr *Hammarström*: Utskottet erkänner, att motionärens skäl äro beaktansvärda, men finner dem icke tillfyllestgörande för att bära upp motionen. Och härom vore kanske nu icke så mycket att säga, för så vidt det gällde att utan vidare besluta en sådan ändring i brännvinsförsäljningsförordningen, som motionären föreslår. Men utskottet går längre och underkänner fullständigt lämpligheten af att utskänkningsbolagen anordna matserveringsställen utan spritutskänkning, samt hemställer därför, att motionen icke måtte till någon Riksdagens åtgärd föranleda. Det synes mig emellertid, att utskottet här gått något för långt. Utskottet har framför allt icke tagit hänsyn till redan existerande förhållanden. Såsom motionären upplyst, ha utskänkningsbolagen i några städer redan sedan åtskilliga år anordnat matserveringsställen, där spritdrycker icke tillhandahållas gästerna. Och denna anordning, som af vederbörande lämnats utan anmärkning, har visat sig synnerligen tillfredsställande. Nu har man emellertid genom prejudikat från annan stad fått fastslaget, att denna anordning icke står i öfverensstämmelse med gällande brännvinsförsäljningsförordning. Och sedan man fått detta konstateradt, ställer sig frågan i själfva verket så: skall man på dessa orter, där bolagen, utan anmärkning från Konungens befallningshafvandes ombud och utan anmärkning från utskänkningsbolagets revisorer samt till allmän belåtenhet icke minst för den kringliggande landsbygdens befolkning, anordnat s. k. spritfria matserveringsställen, skall man där upphöra med denna anordning? Det är detta förhållande, som utskottet, enligt min uppfattning, icke tillräckligt beaktat, utan utskottet har tagit sikte uteslutande på förhållandena å sådana orter, där bolagen ännu icke inrättat spritfria matserverings-

ställen. Vidare vill jag säga, att om man också måste erkänna, att den synpunkt, som för utskottet varit bestämmande, nämligen den rent ekonomiska, icke får förbises, så kan väl dock å andra sidan framhållas först och främst, att det icke borde vara någon omöjlighet att så begränsa ett eventuellt medgifvande för bolagen att tillhålla mat utan sprit, att anordningen i fråga åtminstone icke i afsevärd mån inverkade på bolagens ekonomi. Vidare torde det ligga i sakens natur, att bolagen själfva skulle vara intresserade af att därvidlag icke gå för långt. Och slutligen måste jag hålla före, att det icke går an att, såsom utskottet gjort, tillägga den ekonomiska synpunkten så afgörande betydelse. Lösen i våra dagar är ju att söka frigöra det allmänna alltmera från beroende af brännvinsförsäljningsmedlen, och då borde man väl icke vara så rädd för den anordning, motionären ifrågasatt, bara därför, att den möjligen skulle kunna medföra någon obetydlig minskning i inkomsten från dessa medel. Jag sade *obetydlig* och ber som en illustration få nämna, att jag för några dagar sedan i en tidning sett en redogörelse rörande revisionen inom ett af de bolag, som inrättat spritfria matserveringsställen — det gällde bolaget i Växjö — och enligt tidningen hade förlusten å ett dylikt af bolaget anordnad näringsställe för året inskränkt sig till något belopp omkring 2 å 300 kronor. Det är således inga stora summor, det här gäller.

Om ändringar i brännvinsförsäljningsförordningen.
(Forts.)

Icke heller lär man kunna komma ifrån, att det här är fråga om en anordning i nykterhetens och sedlighetens intresse och en anordning af verkligen praktisk innebörd, som kunde förtjäna att från brännvinsförsäljningsmedlen tillgodoses minst lika mycket som åtskilliga andra nykterhetssträfvanden af kanske mera tvifvelaktig art. Med hänsyn till denna senare sida af saken torde man icke heller behöfva tillmäta alltför stor betydelse åt utskottets farhåga, att anordningen skulle innebära en otillbörlig konkurrens med öfriga nykterhetsvärdshus, i synnerhet då man förutsätter, att bolagen endast med viss begränsning få inrätta sådana serveringsställen som de nu ifrågasatta.

Med åberopande af hvad jag här anfört, anhåller jag, herr talman, att få yrka afslag å utskottets hemställan och bifall till reservationen.

Friherre Lagerbring: En reservation, afgifven af ingen mer eller mindre än bevillningsutskottets högt ärade ordförande, måste naturligtvis redan genom denna sin ursprungsbeteckning tillvinna sig en icke ringa grad af auktoritet. Jag beklagar emellertid, att jag icke i förevarande fall kan — åtminstone icke helt och hållet — följa honom. Jag underkänner ingalunda betydelsen af, att inom kommunerna finnas matserveringsställen, där sprit icke utskänkes, men jag vill ifrågasätta, om brännvinsförsäljningsförordningen har någonting med den saken att skaffa. Det är 12 och 14 paragraferna i nu gällande brännvinsförsäljningsförordning, som åberopas af såväl motionären som reservanten. Hvad innehålla då dessa paragrafer?

Jo, de innehålla den bestämmelsen, att i vederbörlig ordning beslutade rättigheter må öfverlämnas åt ett bolag, bildadt uteslutande för detaljhandel med brännvin. Det står icke »bildadt för detaljhandel med brännvin», utan »uteslutande för detaljhandel med brännvin». Detta lärer väl enligt svenskt språkbruk betyda, att bolagen förbjudas

Om ändringar i brännvinsförsäljningsförordningen.
(Forts.)

att sysselsätta sig med andra saker. Det går då icke an att gå den väg, som motionären beträddt, eller att framt ändra 15 paragrafen och säga, att det förhållandet, att 12 och 14 paragraferna förbjuda bolag att sysselsätta sig med annat än detaljhandel med brännvin, icke må utgöra hinder för dem att sysselsätta sig med matsservering. Så få vi väl ändock icke skriva våra lagar. Reservanten har icke heller gått den vägen, utan reservanten hemställer om sådan ändring af dessa paragrafer, att det måtte vara möjligt för utskänkningsbolag att anordna sådana matsserveringsställen. Ja, jag vet icke, huru en sådan ändring skall kunna ske utan att helt och hållet rubba grunden för brännvinsförsäljningsförordningen. Det går såsom en röd tråd genom denna förordning, att detaljhandel med brännvin skall öfverlämnas åt ett bolag, som icke får sysselsätta sig med några andra saker. Nu skulle man kunna tänka sig, att man skulle vilja lossa på de där föreskrifterna, men då förefaller det åtminstone mig, som om ett sådant lagstadgande icke hade sin plats i brännvinsförsäljningsförordningen. Icke kan man väl där skriva om matsserveringsställen. Det är ett ämne, som icke hör dit.

Nu har man, enligt hvad reservanten upplyst, anordnat ett sådant matsserveringsställe i Växjö. Och man är mycket nöjd med sitt matsserveringsställe. Det verkar mycket godt, och därför vill man nu ändra lagen. Enligt min uppfattning är det dock riktigare, att Växjö rättar sig efter lagen, än att lagen skall rätta sig efter Växjö. Och jag kan för öfrigt icke inse, att man behöfver ändra lagen för att sådana matsserveringsställen skola kunna fungera. Ingen i kammaren lärer väl missunna Växjö dess nykterhetsvårdshus och icke andra kommuner heller. Och jag tager för gifvet, att intet Konungens befallningshafvandes ombud i styrelsen för ett utskänkningsbolag skall göra anmärkning mot, att ett dylikt bolags styrelse med anslag från kommunen inrättar dylika matsserveringsställen. Brännvinsförsäljningsförordningen innehåller intet om, att dessa styrelser icke skulle få sysselsätta sig med andra saker vid sidan af sin verksamhet för brännvinshandels skötande. Men styrelsen får icke *sammanblanda andra affärer med utskänkningsbolagets*. Skiljer styrelsen dessa affärer från utskänkningsbolagets egentliga affär, finnes enligt min mening icke något hinder för, att utskänkningsbolagets styrelse sköter dem. På den vägen kan man ju gå fram, och gör man det, behöfver man icke ändra lagen. Ty det är icke lyckligt detta oupphöriga lagändrande. Man petar på en paragraf här, stryker ut ett moment där, och sätter in några ord på ett annat ställe, och följdén blir, att snart vet man icke hvad som är lag här i landet, hvarken myndigheter eller enskilda.

På grund af hvad jag anfört och då det icke behöfves någon lagändring för inrättandet af sådana här matsserveringsställen, anhåller jag om bifall till utskottets hemställan.

Herr Hammarskjöld: Af den siste ärade talarens yttrande tycktes det nästan framgå, att det skulle vara alldeles obehöfligt att göra någon ändring. Men den uppfattningen har utskottet synbarligen icke haft. Det talar icke om, att det, med bibehållande af nuvarande lagbestämmelser, går an att inrätta sådana här spritfria matsserverings-

ställen. Under den föregående diskussionen erinrades vi om, hvarför göteborgssystemet kommit till. Det är ju i nykterhetens intresse. Men om bolagen skola arbeta i nykterhetens intresse, måtte väl det betyda, att man skall se till, att folk icke onödigtvis inledes i frestelse att begagna spritdrycker. Nu kan emellertid, enligt utskottets uppfattning, ett brännvinsbolag icke inrätta ett matserveringsställe utan att där tillika tillhandahålla spritdrycker. Men å andra sidan äro bolagen skyldiga att på sina försäljningsställen tillhandahålla lagad mat. Nog synes det väl egendomligt, att när man säger sig arbeta i nykterhetens intresse, man icke får tillhandahålla mat, utan att i lokalen också skall finnas att tillgå brännvin och andra spritdrycker. Jag kan för min del icke finna, att det ligger någon logik i detta.

Om ändringar i brännvinsförsäljningsförordningen.

(Forts.)

Jag var för några år sedan anmodad att öppna en nykterhetskongress här i Stockholm, och vid detta tillfälle uttalade jag något, som väckte mycket uppseende och äfven mycken opposition, nämligen att jag icke litade mycket på göteborgssystemets intresse för nykterheten, så länge bolagen icke ville göra något för, att folk, som icke vill ha sprit, utan mat, också skall kunna erhålla sådan i spritfria lokaler. Jag står fortfarande fast vid den uppfattningen, och jag tycker, att det förslag, som är framställt af herr Fornander, är värdt all uppmärksamhet. Det är icke länge sedan denna kammare fattade beslut för sin del om en skrivelse till Kungl. Maj:t med begäran om en fullständig utredning angående allt, som rör brännvinskonsumtion och nykterhet, och det uttalades ju då mycket varma ord om, att man ville göra allt för att befördra nykterheten inom landet. Nog skulle väl ett afslag på motionen eller på reservationen, som jag vill hålla mig till, te sig ganska underligt, jämfördt med det beslut, som kammaren då fattade.

Jag kan icke annat än på det lifligaste tillstyrka bifall till herr Hammarströms reservation.

Herr Åkerberg: Jag ber att få erinra om, att utskottet ingalunda satt sig emot, att nykterhetsvårdshus inrättas inom städerna. Det är endast fråga om, hvem som skall betala kostnaderna. År 1905 beslöt Riksdagen nya bestämmelser för fördelning af brännvinsförsäljningsmedlen, hvarigenom landsbygdens inneväner skulle få litet större del af bolagens vinst, än hvad de förut haft, och städernas inkomster däraf minskas. Nu tror jag för min del, att om herr Fornanders förslag skulle komma att tillämpas, den vinst, som landsbygden skulle få af brännvinsförsäljningsmedlen, nog blefve illusorisk. Utskottets ärade ordförande sade visserligen nyss, att i Växiö förlusten på detta matserveringsställe icke varit mer än 2 å 300 kronor per år. Ja, det är *nu* det, då bolagen icke ha rätt att hålla sådana nykterhetsvårdshus, men vänta, tills de få sådan rätt; då få vi se, huru stor förlusten blir. Det ligger nära till hands att antaga, att städer — jag vill icke säga, att *alla* städer skola göra det, men nog kommer det att finnas städer, som skola göra det — skola begagna sig af en sådan bestämmelse i lagen och sätta ned priserna på maten, så att alla skola vilja besöka dessa nykterhetsvårdshus. Ja, det skulle till och med kunna hända, att städerna låte bespisa sina fattiga på dessa vårdshus,

Om ändringar i brännvinsförsäljningsförordningen.

(Forts.)

så att landsbygden på detta sätt finge vara med och betala deras fattigvård. Men utskottet har som nyss är sagdt intet emot dessa nykterhetsvårdshus, om blott städerna, som anordna desamma, vilja betala kostnaderna därför.

Jag såg härom dagen i tidningarna, att kommittén för utredning rörande det allmännas frigörande från ekonomiskt beroende af rusdrycksmedlen skulle ha yttrat, att det vore önskvärdt, att ökning af landskommunernas inkomst af rusdryckshandteringen hindrades, och att Kungl. Maj:t i anledning däraf uppdragit åt statskontoret att föranstalta om en utredning i detta syfte. Men jag tror, att Kungl. Maj:t icke skulle behöfva förordna om en sådan utredning, om vi få herr Fornanders förslag upphöjdt till lag, ty då kommer helt säkert denna ökning att upphöra af sig själf.

Jag ber, herr talman, att få yrka bifall till utskottets förslag.

Herr Clason: Jag ber att få yrka bifall till reservationen.

En ärad talare på göteborgsbänken sade, att man skulle antaga utskottets förslag, därför att man icke, borde så mycket plåstra och ändra på lagarna. Jag tror emellertid, att man kan och bör se den här saken från annan synpunkt, icke från *lagändrings-*, utan från *lagtolknings*synpunkt. Hvad som gjort denna fråga brännande är nämligen, att en ny tolkning af lagen i detta fall framträdte i direkt motsats mot en tolkning, som förut icke varit bestridd. Det skall framgå, om man tar kännedom om frågans förhistoria.

Den har blifvit aktuell genom ett mål i Göteborg. Det var så, att en del industriidkare ingingo till utskänkningsbolaget med begäran, att det i en viss aflägsen del af kommunen, där sådant vore behöfligt, skulle inrätta ett nykterhetsvårdshus. Och detta var bolaget beredt att göra. Men då inskred vederbörande ombud mot saken och förklarade bolaget sakna rätt därtill. Så gick målet till Konungens befallningshafvande i Göteborgs och Bohus län, och denne gaf ombudet rätt. Bolaget besvarade sig emellertid hos Kungl. Maj:t, och Kungl. Maj:t gaf sedan ett utslag, i hvilket Kungl. Maj:t ställde sig på samma ståndpunkt, som Konungens befallningshafvande hade gjort. Detta är frågans förhistoria; genom detta utslag blef sålunda den tolkningen af lagen fastslagen, att utskänkningsbolag icke skulle ha rätt att inrätta alkoholfria matserveringsställen.

Nu är emellertid förhållandet det, att redan innan denna tolkning kom till stånd, hade utskänkningsbolagen på åtskilliga orter inrättat sådana serveringsställen, utan att någon opposition gjort sig gällande och utan att man ansåg sig ha skäl att antaga, att detta skulle vara stridande mot brännvinsförsäljningsförordningen. Här har endast omnämnts Växiö, och detta kan ju så till vida vara lämpligt, som Växiö var den första stad, där ett dylikt alkoholfritt serveringsställe inrättades af utskänkningsbolaget. Det skedde där redan för 10 år sedan, år 1900, och anordningen har sedan pågått till, efter hvad jag hört berättas, stor välsignelse och belåtenhet för alla parter. Sedan hafva emellertid af utskänkningsbolag inrättats ytterligare 2 dylika alkoholfria matserveringsställen, nämligen år 1908 i Karlshamn och Ystad, och om dem hafva fällts precis samma omdömen, att de verkat godt och bevis-

ligen bidragit till minskning af alkoholmissbruket, i det att man där haft tillgång till förträfflig mat — bättre kanske än på andra serveringsställen — men utan alkoholfrestelsen. Det är således, som jag nämnde, här verkligen fråga om en lagbestämmelse, som icke förut varit så tolkad, som nu senast skett, och som genom den nya tolkningen skulle få en mera restriktiv karaktär än förut. Och det är detta, som man enligt min mening borde förebygga.

Om ändringar i brännvinsförsäljningsföreläggningen.
(Forts.)

Utskottet anför mot motionen och reservationen hufvudsakligen två skäl. Det ena är det, att en sådan anordning skulle tillskynda bolagen snarare förlust än vinst. Den siste talaren har nu särskildt utvecklat denna sak. Mot detta skäl kan man dock invända, att en hel del åtgärder, som bolagen nu vidtaga i enlighet med sitt syfte — att i nykterhetens och sedlighetens intresse handhafva brännvinsförsäljningen — på precis samma sätt bidraga till att åsamka bolagen förlust eller minska vinsten, hvilket ju i stort sedt är detsamma. Dessa åtgärder verka således i precis samma riktning, och det har dock aldrig fallit någon in att inskrida emot dem på det sätt, som nu skett i detta fall. Sådana åtgärder äro t. ex. inrättande af matserveringsställen, där endast *en* sup får ges åt hvarje person, och detta endast om han intager en fullständig måltid. Dylika serveringsställen ha inrättats såväl i Göteborg som på en del andra ställen. Det finnes från Göteborg en statistik beträffande dessa, som visar, hvilken betydelse de haft och däraf framgår bl. a., att om bolaget på dessa ställen hade låtit utskänkningsningen fortgå i samma hjulspår som förut, hade bolaget skördat större vinst. Bolagen hafva således gjort förluster på dessa åtgärder till hämmande af brännvinsförbrukningen, förluster, som utskottet, enligt den ståndpunkt det här intagit, bort motsätta sig och som bort föranleda ytterligare restriktioner. Men det har man aldrig hittills gjort. Jag kan således icke godkänna ett sådant skäl, och jag kan icke heller se, att detta skäl blir starkare, om man, såsom utskottet gjort, drager in andra kommuner och säger, att det skulle vara orätt mot dessa andra kommuner, om t. ex. bolagen i Stockholm och Göteborg vidtog åtgärder, som faktiskt minska rusdrycksförsäljningen. Hela systemet är ju till för att minska rusdrycksförsäljningen.

Utskottet har såsom andra skäl tagit upp frågan om konkurrensen. Det säger, att dessa matserveringsställen skulle innebära en otillbörlig konkurrens med öfriga nykterhetsvärdshus. Denna sak kan dock ses ur två synpunkter. Det är alldeles klart, att brännvinsbolagens värdshus innebära en konkurrens med andra värdshus för matservering, och det är tydligt, att denna konkurrens är en mycket svår konkurrens, därför att dessa bolags matserveringsställen kunna lägga lokalhyran på brännvinet och på grund därav servera mycket god mat till jämförelsevis låga priser. Till följd af de låga priserna går sedan mycket folk dit. Jag kan ock erinra mig flera fall, då man från nykterhetsvänligt håll klagat öfver, att denna konkurrens drager folk till näringsställen, *där man på samma gång frestas till spritmissbruk*, men det är naturligtvis sistnämnda omständighet, frestelsen till spritmissbruk som särskildt föranledt klagomålen. I detta fall åter skulle det visserligen ock bli fråga om en konkurrens, men en konkurrens,

Om ändringar i brännvinsförsäljningsföreläggningen.

(Forts.)

som icke är förenad med frestelse till alkoholmissbruk och det måtte väl vara bra mycket bättre. Det synes mig ock, som om sådana åtgärder, som motverka spritmissbruket, skulle vara bra mycket mera i stil med hela den förordning, hvarom det nu är fråga.

Jag tror ej heller, att man af brännvinsförsäljningsföreläggningens bestämmelser, att handel med brännvin skall öfverlätas åt bolag, som uteslutande är bildadt för denna handel, får draga så inskränkande slutsatser som här gjorts. Ty under sådana förhållanden skulle bolag icke äga rätt att, såsom skett på många håll, förena sin utskänkning med en matsverving, där maten faktiskt är hufvudsaken. Däremot är det tydligt, att om ingenting nu göres från Riksdagens sida, kommer det utslag jag refererat att medföra en restriktion i afseende på hithörande åtgärder för brännvinsföreläggningens inskränkande i sedlighetens intresse — åtgärder, på hvilka man under senare tider alltmer slagit in — en restriktion som verkligen vore allt annat än önskelig och som särskildt skulle hårdt drabba de samhällen, där af utskänkningsbolagen sådana nykterhetsvärdshus sedan blifvit inrättade. Jag får därför på det lifligaste tillstyrka bifall till reservationen.

Herr Bergendahl: Jag är i det väsentligaste förekommen af den föregående talarens argumentering, och liksom han ber jag att få yrka bifall till herr Hammarströms reservation.

Den ärade talaren på göteborgsbanken framhöll, att nykterhetsvärdshusrörelsen skulle vara så främmande för brännvinsbolagens verksamhet, och åberopade till stöd härför § 12 i brännvinsföreläggningsföreläggningen. Emellertid förekommer i samma föreläggnings 31 § följande bestämmelse: »Vid utskänkning skall lagad mat alltid vara att tillgå.» Alltså har hvarje utskänkningsbolag ovillkorlig skyldighet att hafva matsverving. Nu finnes ingenting som hindrar ett utskänkningsbolag, som disponerar flera utskänkningslokaler, att föreskrifva, att i vissa lokaler få serveras endast mat och öl men icke brännvin och andra spritdrycker. Någon tvekan, att bolaget får träffa sådana anordningar, kan gärna icke uppstå, därest de skilda lokalerna utgöra ett utskänkningsställe. Men om bolaget är nödtvunget att förlägga sådan servering i lokal, som icke står i omedelbar sammanhang med utskänkningslokalerna i öfrigt, bör väl bolaget icke vara förhindradt att så förfara. Om föreläggningen i detta afseende är otydlig, behöfves ett förtydligande. Någon ny lag borde icke vara erforderlig.

Det är flere omständigheter, som göra dylika nykterhetsvärdshus synnerligen fördelaktiga. Bolagen behöfva icke anordna dem på sådana stora platser som Göteborg, men däremot kunna de vara af behöfvat på kallade på mindre platser. Det händer nämligen ofta, att man på sistnämnda platser måste påbjuda stängning af utskänkningsställena vissa tider t. ex. vid marknader, beväringssmönstringar och andra truppsammandragningar och i öfrigt vid tillfällen, då folksamlingar kunna uppstå. Vid meddelandet af ett sådant påbud kan man hänvisa allmänheten till nykterhetsvärdshuset, där den kan få mat och öl o. s. v. Man beröfvar icke genom stängningen, som måste ske i ordningens intresse, möjligheten att förskaffa sig mat för dem, som däraf äro i behöf. Där genom privat företagsamhet nykterhets-

värdshus inrättats, behöfva naturligtvis icke bolagen anordna sådana. Men platser finnas, där den enskilda företagsamheten icke gjort detta, och där är det af vikt, att utskänkningsbolagen vidtaga åtgärder i det syftet. Det synes mig vara illa, om utskänkningsbolagen miste rätten att i sammanhang med sin öfriga rörelse anordna sådana nykterhetsvärdshus, som i motionen afses.

Om ändringar i brännvinsförsäljningsförelörelsen.
(Forts.)

Det är väl klart, att där behof icke förefinnes, där inrättar icke ett utskänkningsbolag en nykterhetsvärdshusrörelse, och därför torde det icke gifvas någon grund för talet om konkurrens med enskilda företag.

I utskottets utlåtande nämnes, att rörelsen skulle bereda de kommuner, där rörelsen utöfvas, en särskild förmån. Men detta påstående är ej riktigt mer än till viss grad. Nykterhetsvärdshuset är icke till endast för kommunens medlemmar och frekventeras kanske minst af dem, utan det är till nytta för hela ortsbefolkningen vid dess besök på platsen och för de resande, som komma dit.

En ledamot af bevillningsutskottet, herr Åkerberg, anmärkte, att stora förluster kunna uppstå på en sådan rörelse. Men behöfver man befara detta? Kan rörelsen bära sig för den enskilde, bör den väl icke för ett bolag gå med förlust, om den anordnas, där behof förefinnes.

Herr Åkerberg nämnde vidare, att kommunerna skulle kunna vidtaga åtgärder, så att de fattiga för ett mycket billigt pris bespisades genom bolagens nykterhetsvärdshus. Men kommunerna hafva ju icke hand öfver brännvinsbolagen; dessa äro aktiebolag, och där har det allmänna ju rätt att tillsätta ledamöter i styrelsen och revisorer. Skulle ett sådant missförhållande, som herr Åkerberg talade om, uppkomma, så är det klart, att anmärkningar komma att göras däremot och rättelse vidtagas.

Emellertid synes det mig ur den allmänna ordningens och nykterhetens synpunkt synnerligen lyckligt, om en sådan af utskänkningsbolagen anordnad rörelse förefinnes, och på de skäl, som här anförts till stöd för reservationen, ber jag att få yrka bifall till densamma.

Herr Boman: För min del finner jag en sådan rörelse som matservering utan utskänkning af spirituosa till den grad naturlig, att det väl knappast kan tänkas, att icke sådana lokaler i tillräcklig omfattning skulle komma till stånd på de platser, där de behöfvas. Hvarför skulle då brännvinsbolagen taga hand om dem? Jo, säger man, det ligger så nära till hands, därför att gällande brännvinsförelörelsen föreskrifver, att där utskänkning af brännvin äger rum, skall alltid lagad mat finnas att tillgå. Detta stadgande finnes i det kapitel af förordningen, som innehåller ordningsföreskrifter, och har säkerligen tillkommit med tanke på, att förtäring af brännvin medför mindre skada, om den, som intar det, samtidigt njuter föda. Men ingalunda får man af denna ordningsföreskrift sluta till, att matservering är någon för brännvinsbolagen hufvudsaklig rörelse. Om dessa af utskänkningsbolagen inrättade matserveringsställen tillbandahålla föda till sådana pris, att rörelsen går ihop och lämnar ersättning för möda och omtanke för företaget, är ju ingen egentlig fördel vunnen

Om ändringar i brännvinsförsäljningsförordningen.

(Forts.)

därmed, att rörelsen drifves af brännvinsbolag. Styrelsen för brännvinsbolag är icke tillsatt på sådant sätt, att den bättre än enskilda kan drifva matservering. Är åter syftet med dessa matställen, att de skola lämna mera valuta än hvad kunden betalar, kan jag icke finna annat än att därmed föreligger en illojal konkurrens. Den omständigheten, att brännvinsbolagen stadgat restriktioner såsom att endast en sup får serveras i sammanhang med att viss myckenhet mat intages, inverkar visserligen ganska afsevärdt på bolagets vinst, men bolaget är skyldigt att handhafva brännvinsförsäljningen och att handhafva den på sådant sätt, att minsta möjliga skada sker. Men jag kan icke däraf finna något stöd för, att man bör genom bolagen anordna särskilda matserveringsställen.

Man måste dessutom taga i betraktande en annan omständighet. Kammaren har nyss vid behandlingen af punkt 2 beslutit en skrifvelse till Kungl. Maj:t med begäran om dels kontrollföreskrifter utöfver nu befintliga och dels föreskrift därom att bolagens inköp skulle ske, efter infordrande af anbud. Tror kammaren verkligen, att det går att drifva en vanlig matserveringsrörelse så, att alla därvid behöfliga inköp kunna kontrolleras? Skulle man fordra kassaallegat för alla inköp vid dylik rörelse, finge nog den, som verkställer uppköpen, äfven utfärda dem.

Reservanten talade i sitt anförande om, att utskottet alltför litet beaktat de bestående förhållandena, nämligen dem i Växjö och Ystad och i de öfriga städer, som inrättat sådana restauranter. Är det icke möjligt att på dessa platser åstadkomma dylika matserveringsställen utan att särskilda åtgärder vidtagas, så vore det väl icke så orimligt, om stadsfullmäktige i dessa städer af brännvinsmedlen beviljade ett särskildt anslag åt den, som uppehåller rörelsen, den må nu drifvas af ett bolag eller af enskild person. Jag håller för troligt, att om denna af utskänkningsbolagen uppehållna rörelse i dessa städer verkligen har betydelse, kommer den bestämdt icke att dö, äfven om den icke utöfvas af utskänkningsbolagen.

Jag ber att få yrka bifall till utskottets förslag.

Grefve Wachtmeister, Axel: Jag skall endast med ett par ord motivera, hvarför jag kommer att afgifva min röst för herr Hammarströms reservation. Af de många och häftiga tillvitelser, som under nu pågående intensiva nykterhetsrörelse riktats mot Göteborgssystemet, hafva de flesta enligt min mening varit obefogade. Men en svaghet i systemet, som framhållits, och som är svår att försvara, är att — praktiskt taget — förhållandet nu är sådant, att en arbetare, som skall intaga sina måltider utomhus, får bättre mat, i bättre lokaler och för billigare pris, om han förtär brännvin, än om han icke gör det. Detta synes mig icke stå i god öfverensstämmelse med 12 och 14 §§ i brännvinsförsäljningsförordningen, där det stadgas, att bolaget skall handhafva utskänkningsbolagen i nykterhetens och sedlighetens intresse.

Jag ansluter mig, som sagdt, till herr Hammarströms reservation.

Herr Åkerberg: Jag är väsentligen förekommen af den siste ärade talaren på göteborgsbanken. Men då jag erhållit ordet, skall

Jag be att få bemöta herr Bergendahls yttrande om den säkerhet alla delägare i bolagen hade uti att styrelse och revisorer skulle göra anmärkningar, om missförhållanden uppkomme. Jag vill då endast erinra om, att styrelsen för ett brännvinsbolag består af 5 ledamöter, däraf 3 utses af stadens invånare, 1 af hushållningssällskapet och 1 af landstinget, hvarigenom således styrelsens medlemmar, som äro utsedda af staden, hafva majoritet. Att häri icke ligger någon större säkerhet framgår för öfrigt tydligt af förhållandet i Växjö, där styrelse och revisorer icke iakttagit sin plikt att göra anmärkning på, att bolaget under flera år drifvit en nykterhetsvårdshusrörelse med förlust. Jag tror således icke, att man får fästa så stor vikt vid den af herr Bergendahl omnämnda garantien.

Om ändringar i brännvinsförsäljningsförordningen.
(Forts.)

Herr Hammarström: Jag skall be få yttra endast ett par ord med anledning af några uttalanden, som fällts under debatten. Jag medger villigt riktigheten af hvad friherre Lagerbring anfört därom, att det icke är lämpligt att ständigt lappa på lagar och förordningar. Brännvinsförsäljningsförordningen är ju ock af jämförelsevis nytt datum, och man torde då icke böra utan mycket goda skäl redan nu vidtaga ändringar i densamma. Men det är tydligt, att inom en icke aflägsen framtid förestår en revision af denna författning, och den nu föreliggande frågan bör kunna upptagas i sammanhang med denna revision. Någonting annat är ju icke heller nu fråga om, det är endast en utredning man åsyftar. Om jag icke misstager mig, fann såväl Kungl. Maj:ts befallningshafvande i Göteborgs och Bohus län som Kungl. Maj:ts formella hinder i förordningens 15 och 21 §§ för en sådan anordning, som var ifrågasatt i Göteborg. Af dessa författningsrum stadgar 15 §, att bolag, som i 12 och 14 §§ omförmäles, skall hafva till ändamål endast att i sedlighetens intresse ordna och handhafva detaljhandel med brännvin, och 21 §, att hela vinsten skall inlevereras till vederbörande för fördelning enligt 25 §. Det är endast och allenast dessa paragrafers formulering och tillämpning på angifvet sätt, som gifvit upphof till föreliggande motion. Den söker icke något annat än att undanröja de formella hindren för en anordning, som obestriddigen tjänar ett nykterhetens och sedlighetens intresse.

Jag tror, att man gifver frågan för stora dimensioner, om man, i likhet med flera talare och särskildt talaren på skaraborgsbänken, söker att blåsa upp den till en strid om brännvinsmedlens fördelning. Säkterligen kommer det att ligga i bolagens styresmäns intresse att icke göra alltför stora utgifter för den spritfria matserveringen.

Mot talaren på göteborgsbänken skall jag be att få erinra om, att, enligt hvad motionären upplyser, i Göteborg redan finnas matserveringsställen, där maten är hufvudsaken och endast en sup brännvin serveras åt hvarje spisande gäst. Går matserveringen i och för sig med förlust, då inträder väl denna förlust redan där. Skillnaden vid den anordning, som nu ifrågasättes, blir knappast annat än att gästen icke frestas att taga supen också.

Slutligen vill jag fästa uppmärksamheten därpå, att den garanti mot det ifrågasatta medgifvandets begagnande i alltför stor utsträckning, som en eller annan talare velat finna i vederbörande revisorers

Om ändringar i brännvinsföreljningsföreläningen.

(Forts.)

rätt att göra anmärkning, har jag tänkt mig skola fastslås i själfvalagen. Det är därför, som jag i förslaget till skrifvelsens kläm satt in orden: »i viss utsträckning»; och jag föreställer mig, att det icke skulle vara förenadt med någon större svårighet att begränsa medgifvandet så, att den ekonomiska synpunkten icke behöfde blifva såsidossatt. Jag vidhåller emellertid, att denna synpunkt icke bör skjutas så i förgrunden, som af utskottet och vissa talare gjorts.

Herr Karlsson: Herr talman! Jag har begärt ordet med anledning af ett yttrande af herr Bergendahl. Han sade, att det var nödvändigt, att en del spritbolag hafva dessa nykterhetsmatserveringsställen, därför att man ibland måste stänga utskänkningsställen. Men det finnes ett annat sätt, nämligen att icke stänga utskänkningsställen, men förbjuda utskänkning af spirituosa därstädes under någon dag eller några timmar. Under denna tid kunna dessa ställen dock hållas öppna för dem, som där vilja intaga sin måltid.

Bevillningsutskottets ordförande yttrade något om, att man på utskänkningsställen tvingades att taga en sup till maten. Jag ber då att få upplysa om, att i den stad, som jag bäst känner till, finnes ett utskänkningsställe, där maten utgör hufvudsaken och endast en sup serveras till spisande gäst. De allra flesta matgästerna därstädes intaga hvarken brännvin eller öl till maten och äro belättna med att få den utan att nödgas vare sig betala eller förtära spirituosa. Det synes mig således som om hinder icke finnes för spritbolagen att tillhandahålla mat utan att tillika servera brännvin. Jag har icke något yrkande.

Herr Hernlund: Jag hoppas, att herrarna icke misstycka, att jag, fastän blott sedan några dagar medlem af kammaren, nu tar till ordet. Jag har tillåtit mig detta, därför att jag tillhör styrelsen för Aktiebolaget Göteborgssystemet i Stockholm, insatt i styrelsen af Stockholms stadsfullmäktige.

Inom denna styrelse har man trott sig kunna göra ett försök att gå en medelväg mellan å ena sidan det i lag stadgade sättet att servera mat i förening med brännvin och å andra sidan att i strid mot lagen anordna ställen, där endast mat serveras, och man har därvid gjort på det sättet, att man anordnat särskilda lokaler för sådana, som icke vilja inledas i frestelse att taga en sup till maten. Man har för de s. k. källarafdelningarna på vissa af bolagets många lokaler föreskrifvit, att där icke får serveras brännvin. Detta försök har just icke utfallit så synnerligen lyckligt, åtminstone icke från källarmästarnes synpunkt. Källarmästarna sköta här i Stockholm helt och hållet matserveringen såsom egen affär men med understöd från bolaget. Och källarmästarna å de lokaler, där ifrågavarande försök ägt rum, hafva tydligt funnit, att frekvensen af besökande på källarafdelningarna — icke de stora allmänna afdelningarna — betydligt minskat, sedan serveringen af brännvin därstädes upphört.

På senare tider har uppstått en reaktion mot bibehållandet af sådana världshusafdelningar, där brännvin icke serveras, och bolagets egna revisorer hafva i senast afgifva revisionsberättelse yrkat på, att dessa spritfria lokaler å världshusen skulle indragas. Huruvida det allmännas

ombud i revisionen kommer att instämma med bolagets egna revisorer, vet jag icke, men jag har anledning att tro motsatsen.

Det sätt, som här pröfvats, har sålunda bestått däri, att inom samma värdshus å olika afdelningar serverats dels mat och brännvin och dels mat utan brännvin. Jag vet icke, hvarför man ej skulle kunna tillämpa detta sätt äfven i Växjö och på andra ställen.

Vidare har förut i dag här framhållits, att det mycket väl går för sig för de kommuner, som vilja hafva särskilda nykterhetsvärdshus, att lämna kommunalt bidrag till dessa. Detta har äfven försökts i Stockholm, ehuru tills vidare i mindre skala. Mig synes rätta sättet att gå till väga vara, att man understöder nykterhetsvärdshus så långt det låter sig göra, utan att man gör sig skyldig till illojal konkurrens. I Stockholm har emellertid framträdtt en ganska stark opposition mot Aktiebolaget Göteborgssystemets sätt att servera mat. Man har ansett, att Göteborgssystemet serverar för bra mat relativt för billigt pris, och att de, som hafva nykterhetsvärdshus icke kunna täfla med Göteborgssystemets källarmästare i afseende å matens pris och kvalitet. För min del tycker jag, att anmärkningen, att bolaget gör sig skyldigt till illojal konkurrens i viss mån, är befogad, och jag har därför inom Göteborgssystemets styrelse sökt motverka föreslagna nedsättningar af priserna på de särskilda maträtterna, så att denna anmärkning om illojal konkurrens må förlora allt berättigande.

Det har talats om, att tillfällen kunna inträffa, då brännvinsbolagen måste inställa spritdrycksserveringen, t. ex. då militär rycker in, och att det då på vissa orter kunde blifva omöjligt att erhålla mat. Jag undrar, om man icke vid sådana tillfällen utan att göra sig skyldig till någon lagöfverträdelse kunde servera mat utan brännvin. Det vore tvifvelsutan en åtgärd i sedlighetens intresse, för hvilken bolagen mycket väl kunna stå till svars.

Det har nämnts af några talare i dag, att på åtskilliga ställen serveras alltid en sup till maten men icke mera. På Göteborgssystemets i Stockholm värdshus serveras åt alla mat, men brännvin endast åt den, som begär det, och servitörerna på värdshusen äro strängeligen förbjudna att på något sätt söka påverka kunderna att förtära brännvin. Jag tycker, att det vore högst märkvärdigt, om på vissa ställen är bestämdt, att hvar och en som besöker ett värdshus skall förtära en sup. Det må väl vara hvars och ens rätt att få bestämma, om han vill hafva brännvin eller ej.

Jag tror, att denna angelägenhet kan ordnas utan ändring i nu gällande lagstiftning, och ber därför att få yrka bifall till bevillningsutskottets förslag.

Herr Hammarskjöld: Genom det första anförande, herr Åkerberg här höll i frågan, gick som en röd tråd en ängslan, för att inkomsterna af brännvinsförsäljningen skulle minskas till skada för kommunerna i allmänhet, särskildt landsbygdens kommuner. Under en tid, då från alla samhällsklasser ljuder ett tämligen enstämmigt rop, om att allt hvad möjligen kan göras äfven måtte göras för att befordra nykterheten, förefaller det mig underligt, att man kan lägga en sådan vikt vid den ekonomiska synpunkten. Regeringen har ju

Om ändringar i brännvinsförsäljningsföreskrifningen.
(Forts.)

Nu är det endast fråga om att taga ett fjärde steg. I stället för att anordna två lokaler, den ena till höger och den andra till vänster och med skilda ingångar, lokaler där i den ena mat serveras med brännvin och i den andra mat serveras utan brännvin, så skulle det nu bara gälla att få ett förtydligande af författningen, så att det blefve otvetydigt tillåtet att lägga den andra lokalen i huset bredvid eller på andra sidan gatan.

Jag yrkar fortfarande bifall till reservationen.

Herr Lamm: Jag tror mig icke kunna bidra med några nya motiv för eller emot i denna fråga efter en diskussion, som räckt så länge, men då en ärad kamrat på stockholmsbanken uttalat sig till förmån för utskottets hemställan, så ber jag, för att man icke skall tro, att det är en åsikt, som i allmänhet delas af stockholmsrepresentanterna, att få säga, att jag för min del yrkar bifall till reservationen.

Jag har varit i tillfälle att något sätta mig in i just detta ärende vid behandlingen af frågan om beviljande af kommunalt understöd åt nykterhetsrestauranger samt vid utdelandet af sådant. Stockholms stad har nämligen sedan flera år tillbaka i sin budget ett anslag på 10,000 kronor till understöd åt nykterhetsrestauranger. Därvidlag har man dock fått göra några stipulationer; man kan icke understödja enskilda nykterhetsvärdshusidkare, utan får vända sig till föreningar eller bolag, som arbeta i sedlighetens intresse och hafva begränsad utdelning. Till dessa ger man då ett understöd i viss proportion till den hyra de betala.

Hvad beträffar den illojala konkurrensen som alltid förs fram från utskänkningsbolagens representanter, så är den verksamhet, dessa nykterhetsrestauranger utöfva, fullt ut lika illojal ur konkurrenssynpunkt, som den verksamhet, nykterhetsrestauranger anordnade exempelvis af utskänkningsbolagen, skulle utöfva.

Hvad som egentligen bestämt mig för reservationen är precis samma farhåga, som uttalats af en ärad talare på blekingebänken. Agitationen mot göteborgssystembolagen är i hög grad intensiv från nykterhetskåll och i många fall, ja, nästan alltid, kan man nog lämna svar på tal. När det emellertid i denna fråga sägs, att utskänkningsbolagen på sina restauranger sätta det pris på maten, de göra, för att locka folk att förtära öl och brännvin, så är det ju visserligen en skef framställning, men då alla äro öfverens om, att den matservering, som drivves af nykterhetsbolagen, går med förlust, ställer det sig i alla fall på det sättet, att jag tror det skulle vara lyckligt att hafva en sådan möjlighet att bemöta denna agitation, som man här skulle få, i händelse reservationen bifalles. Det är hufvudsakligen ur denna synpunkt, som jag för min del, herr talman, yrkar bifall till herr Hammarströms reservation.

Herr Ekman: Endast ett par ord! Jag vill än en gång påpeka, att detta är en tolkningsfråga, och rakt ingenting annat. Det finns väl ingen, som icke med tillfredsställelse sett, att utskänkningsbolagen redan år 1900 börjat slå in på denna väg att servera mat utan brännvin; men så kom prejudikatet af år 1909 emellan och afbröt denna

Om ändringar i brännvinsförsäljningsföreskrifningen.
(Forts.)

Om ändringar i brännvinsförsäljningsföreläggningen.

(Forts.)

utveckling. Nu gäller det bara att borttaga verkan af detta prejudikat, så att utvecklingen får fortgå på den inslagna vägen.

Hvad den illojala konkurrensen beträffar, tror jag icke, att man behöfver bekymra sig så mycket om den, ty nykterhetsvärdshusen äro väl i allmänhet upprättade af nykterhetsföreningar, ofta med understöd af kommunen. Jag tänker, att nykterhetsföreningarna icke hafva någonting emot en sådan konkurrens, som det här är fråga om.

Vi hafva hört, att utskänkningsbolaget här i Stockholm redan i mycket stor utsträckning har matserveringsrörelse och till och med försökt att få den skild från brännvinsförsäljningen samt att lagens stadgande att vid utskänkning lagad mat alltid skall vara att tillgå, här så tillämpas, att matserveringen är hufvudsak och att brännvin serveras endast till den som det begär. Jag tror, att det vore synnerligen lyckligt, ifall man icke klippte af denna redan påbörjade utveckling, hvarför jag, herr talman, yrkar bifall till reservationen.

Herr Håkanson, Edvin: Jag har begärt ordet för att bemöta ett par uttalanden, som här äro gjorda och som af utskottets ledamöter hittills icke synas hafva blifvit beaktade. Utskottets ärade ordförande sade i sitt anförande, att det vore ett allmänt önskemål att frigöra det allmänna från inkomster af rusdryckshandteringen. Alla veta vi ju, att så är förhållandet, men jag kan inte förstå, hur han, om han är besjälad af samma åsikt, kan under sådana förhållanden yrka bifall till sin reservation, då syftet med denna endast så till vida innebär ett sätt att knappa in på de medel, som på detta sätt komme det allmänna till godo, om man icke med det allmänna här äfven förstår enskilda stadskommuner.

En ärad talare på vestmanlandsbänken yttrade i sitt första anförande, att något tillräckligt skäl att bifalla utskottets hemställan och att motsätta sig herr Hammarströms reservation icke läge däri, att sådana nykterhetsvärdshus, som han föreslagit, skulle gå med förlust, emedan bolagsstyrelserna vidtog så många andra åtgärder, som förorsakade bolagen förlust. Den ärade talaren tycks hafva glömt, att han jämte kammaren i öfrigt har biträdt, hvad utskottet under punkt 2:o har hemställt, nämligen aflåtandet af en skrifvelse, hvarigenom föreslås att införa skärpta kontrollföreskrifter. I motiveringen till detta sitt förslag har utskottet särskildt framhållit, hurusom förvaltningsåtgärder gjort försäljningskostnaderna per liter så olika inom de olika brännvinsbolagen, att enligt uppgifterna för tillverkningsåret 1906—1907 siffrorna i berörda hänseende växlade mellan 8,1 öre per liter såld spirituosa vid ett bolag och 66,2 öre per liter vid ett annat. Här har utskottet alltså bestämdt pekat på och kritiserat åtgärder, som förorsaka förlust, och denna åsikt har herr Olason biträdt.

Herr talman, jag yrkar bifall till utskottets hemställan.

Herr Eklund: Såsom förhållandena nu äro, utöfva enligt min mening brännvinsbolagen *indirekt* en illojal konkurrens med all matserveringsrörelse. Jag sade indirekt, ty åtminstone hvad Stockholm beträffar — och jag tror nog, att det är så på flera ställen — är det icke bolaget själf, som har hand om matserveringen, utan de särskilda

värdshusföreståndarna. Dessa få emellertid af bolaget så afsevärdt understöd, att de till följd däraf kunna servera maten till ett synnerligen billigt pris. Jag ber att få fästa uppmärksamheten på, att en värdshusföreståndare i Stockholm erhåller fullkomligt fri lokal — och i regeln en ypperlig sådan — samt i det närmaste fri personal, lön från bolaget, boställsvåning. rum för tjänare, nödiga inventarier i lokaler och en del andra förmåner. När det nu är så ordnad på de lokaler, där brännvin tillhandahålles, är det ju uppenbart, att maten där kan serveras till ett synnerligen billigt pris, och att just värdshusen utöfva en illojal konkurens med all annan mathållningsrörelse, till hvilken icke några som helst bidrag lämnas.

Om nu reservationen här skulle gå igenom — hvilket jag för min del på det allra lifligaste önskar — skulle det förhållande inträffa, att ett utskänkingsbolag kunde inrätta äfven alkoholfri restaurang. Omständigheterna skulle då tvinga bolaget till att så att säga ställa kyrkan midt i byn, d. v. s. ordna sin matserveringsrörelse äfven i utskänkingslokalerna så, att rörelsen äfven där icke ginge med förlust, utan kunde lämna vinst. I motsats till herr Åkerberg tror således jag, att ett bifall till reservationen icke skulle medföra det resultat, som han väntar sig, utan alldeles tvärtom.

Jag vill påpeka, att ett af villkoren för att den anordning, som reservanten tänkt sig, skulle slå väl ut, vore, att den alkoholfria matserveringsrörelsen komme att förläggas till en alldeles särskild lokal och icke under några som helst förhållande blandades ihop med den rörelse, i hvilken inginge utskänkning af brännvin. Jag tror, att det var den omständigheten, att man hade matserveringsrörelse utan brännvinsutskänkning i lokaler, hvilka stodo i förbindelse med brännvinsutskänkingslokalerna, som gjorde att försöket i Stockholm misslyckades.

Jag ber att få yrka bifall till reservationen och vill tillika betona, att nykterhetsvännerna visst icke äro motståndare till en reform sådan som den här föreslagna.

Sedan öfverläggningen förklarats härmed slutad, yttrade herr talmannen, att i afseende på föreliggande punkt yrkats, dels att utskottets hemställan skulle bifallas, dels och att kammaren skulle afslå utskottets hemställan och antaga det förslag, som innefattades i den vid punkten afgifna reservation.

Härefter gjorde herr talmannen propositioner i enlighet med dessa yrkanden och förklarade sig finna propositionen på bifall till utskottets hemställan vara med öfvervägande ja besvarad.

Votering begärdes, i anledning hvaraf uppsattes, justerades och anslogs en så lydande omröstningsproposition:

Den, som bifaller hvad bevillningsutskottet hemställt i punkten 4 af sitt betänkande nr 14, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Om ändringar i brännvinsföreljningsföreläggningen.

(Forts.)

Om ändringar i brännvinsförsäljningsföreskrifvningen.
(Forts.)

Vinner Nej, afslås utskottets hemställan och antages det förslag, som innefattas i den vid punkten afgifna reservation.

Omröstningen företogs och vid dess slut befunnos rösterna hafva utfallit sålunda:

Ja—74;

Nej—51.

Punkten 5.

Utskottets hemställan bifölls.

Punkten 6.

Utskottet hade i föreliggande punkt hemställt;
att motionerna

II: 111 af herr *Söderbergh* i Karlshamn m. fl.;

II: 112 af herr *Söderbergh* i Karlshamn m. fl.;

II: 23 af herr *Hagberg* m. fl.; samt

II: 120 af herr *Räf*

icke måtte till någon Riksdagens åtgärd föranleda.

Vid förevarande punkt hade reservation afgifvits af herr *Kvarnzelius*, som, med instämmande af herr *O. A. Ericsson* hemställt, att Riksdagen i anledning af förevarande motioner, nr 111 och 112 af herr *Söderbergh* i Karlshamn m. fl., nr 23 af herr *Hagberg* m. fl. och nr 120 af herr *Räf*, för sin del ville besluta att 16, 17, 23 och 40 §§ i förordningen angående försäljning af brännvin den 9 juni 1905 måtte erhålla följande lydelse:

16 §.

1. Vid hälsobrunn, badort eller annan kurort å landet, där särskild läkare finnes anställd, må på därom gjord ansökning Kungl. Maj:ts befallningshafvande, sedan vederbörande kommunalstämma därtill lämnat sitt bifall, meddela rättighet till brännvinsutskänkning för kortare tid än år, dock att vid sådan utskänkning egentligt brännvin må tillhandahållas endast vid måltider åt spisande gäster.

2. Vid meddelande af utskänkingsrätt enligt denna paragraf må Kungl. Maj:ts befallningshafvande föreskrifva de inskränkningar, som i öfrigt kunna anses nödiga.

17 §.

1. På auktion — — — — (lika med nuvarande lydelse) — —
— — i öfrigt behörig.

2. Bolag må — — — — (lika med nuvarande lydelse) — —
— — tillhandahåller i sin rörelse.

3. Öfverlåtelse — — — — (lika med nuvarande lydelse) — — — — *Om ändringar i bränningsföreläggningen.*
 — — — — medgifven. — — — —
 4. Afliker den — — — — (lika med nuvarande lydelse) — — — —
 — — — — behörig och lämplig. — — — —
 5. Afliker den, som på grund af 16 § innehar rättighet till brännvinsutskänkning — — — — (lika med nuvarande lydelse) — — — —
 och lämplig. — — — —

(Forts.)

23 §.

1. Då rättighet — — — — (lika med nuvarande lydelse) — — — —
 — — — — taxeringsmyndigheterna.
 2. Afgiften för — — — — (lika med nuvarande lydelse) — — — —
 — — — — förskottsvis till vederbörande uppbördsman.

40 §.

Idkar någon — — — — (lika med nuvarande lydelse) — — — —
 till detaljhandel förlustig.

Utfövar den, som erhållit rättighet till utskänkning enligt 16 §
 densamma annorledes — — — — (lika med nuvarande lydelse)
 — — — — som nyss är sagdt.

Herr Eklund: Herr talman! Utskottets utlåtande i nu föredragna punkt är, synes det mig, ett bevis för riktigheten af den uppfattning, som jag den 5 mars uttalade vid behandlingen af förslaget om en allmän utredning af nykterhetsspörålet. Jag framhöll då, att enligt min uppfattning ett bifall till utredningsförslaget skulle medföra ett förhållande af alla reformer, äfven sådana, som voro lätta att genomföra, bara man ville; och att man därigenom skulle på ett behändigt sätt, utan att behöfva ställa sig afvisande, kunna skjuta åt sidan de många med allt starkare kraft framförda förslagen till revision af gällande rusdryckslagar.

Denna min uppfattning har, såsom synes af föreliggande betänkande, visat sig riktig. Redan innan ens båda kamrarna fattat beslut om utredning, vill utskottets majoritet hänvisa samtliga framställda förslag till den utredningskommision, som man förmodar möjligen kan komma till stånd.

Utskottets utlåtande ger äfven vid handen, att jag i ett annat afseende träffat hufvudet på spiken, nämligen då jag förklarade mig tro, att meningen med det stora utredningsprojektet visst icke vore att — som det så ståtligt hette i utlåtandet — lägga en ny grund för vår rusdryckslagstiftning, utan helt enkelt att sätta några nya klutar på den gamla dräkten.

Nog borde väl Riksdagen i år hafva kunnat på någon enda punkt tillmötesgå de nu föreliggande från nykterhetsvänligt håll framställda förslagen, hvilka icke innebära någon omstörtning af bestående förhållanden, utan blott och bart afse införandet af konsekvens i förordningen, framför allt i den delen, som berör kommunernas bestämmanderätt i utskänkingsfrågor. Det har sagts från motsidan hvarje

Om ändringar i brännvinsförsäljningsföreskrifningarna.
(Forts.)

gang frågan om lokalt veto med lika och direkt rösträtt förts på tal, att kommunerna redan nu hafva vetorätt, om också enligt andra grunder än de föreslagna. Men det är visst icke så, ty det veto, som nu är inrymt åt kommunerna, är på många sätt kringskuret. Redan tillvaron af § 16 gör kommunernas veto fullkomligt illusoriskt. Visserligen får kommunstyrelsen i vissa fall yttra sig, men Konungens befallningshafvande har beslutanderätten och kan bevilja, äfven om afstyrkande utlåtande föreligger. Den nuvarande lagstiftningen ger kommun veto med afseende å utskänkning af mera permanent natur — sådan som är lättast att öfvervaka och kontrollera — men *icke* i fråga om de i flera fall synnerligen okontrollbara rättigheterna enligt § 16. Detta är inkonsekvent. Det vore mindre inkonsekvent, om förhållandet vore det motsatta. Ej nog med att § 16 innebär ett frångående af principen om kommunernas bestämmanderätt, den därtill icke blott motverkar allvarliga försök att få ordning och reda i utskänkingsförhållandena, utan möjliggör äfven undandragande af betydliga inkomster för det allmänna. Utskänkningsrörelser enligt § 16, beviljade äfven i stad, där brännvinsbolag finnes, komma nämligen icke under bolagets kontroll, utan blifva bolagets och i ännu högre grad de enskilda genom bolaget koncessionerade rättighetsinnehafvarnas konkurrenter.

Rättighetsinnehafvare enligt § 16 blifva så att säga fribytare, som icke det bittersta äro beroende af bolaget. De behöfva icke såsom de permanenta utskänkarne — hotellen och restaurangerna — köpa sitt brännvin af bolaget, utan kunna skaffa det, hvarhelst det erhålles till billigaste pris. Restriktiva åtgärder, vidtagna af bolag och gällande icke blott bolagets egen utan äfven öfverlåten utskänkingsrörelse, nå icke rörelser enligt § 16, hvilka helt och hållet stå under de administrativa myndigheterna. Bolaget lär icke ens få veta, hvilka afgifter dessa tillfälliga rättighetsinnehafvare erlägga för sin rätt. Naturligtvis är denna afgift en ren obetydlighet. Ej heller kan beträffande en sådan utskänkingsrörelse erhållas konsumtionsstatistik. På t. ex. utställningsrestaurangen i Stockholm sistlidet år, med rätt enligt § 16, konsumerades naturligtvis betydande kvantiteter spritdrycker. Men huru mycket? Det får man aldrig veta! Att den dock var betydlig framgår af de under 1909 minskade konsumtionsciffrorna för af utskänkingsbolaget öfverlåtna rättigheter och däraf naturligtvis också minskade inkomster för det allmänna. Hade den tillfälliga rättigheten stått under bolaget, skulle det allmänna utöfver vanlig försäljningsavgift, som ju alltid någonstädes fått erläggas, hafva haft del af inkomsten af hvarje liter försäld vara. Nu stoppade enskilda den förtjänsten i fickan.

Rörelser enligt § 16 komma således i en gynnsammare ställning än utöfvarna af, om jag så får uttrycka mig, permanenta rättigheter. Sådant är också inkonsekvent och inbjuder icke till aktning för lagen. Icke blott nykterhetsvännerna se i dessa fribytande utskänkningsrättigheters tillvaro en fara för ordning och nykterhet. Äfven bolagen finna den vara i vägen. Sälunda har brännvinsbolaget i Stockholm, Aktiebolaget Göteborgssystemet, i sin årsberättelse för 1908 påpekat, att dessa rörelser välla svårigheter. Sedan styrelsen först omtalat hvilka restriktioner

tioner, som föreskrifvits för egna och öfverlåtna utskänkningsrörelser, fortsätter styrelsen:

»Det härmed afsedda syftet att söka inskränka utskänkningen af egentligt brännvin till servering vid s. k. smörgåsbord och förebygga omåttlighet i konjaksförtärandet, kan emellertid ej tillräckligt fullständigt ernås allenast genom de anförda kontraktsbestämmelserna i förening med de motsvarande restriktioner, som vidtagits i bolagets egen utskänkningsrörelse. Ty i de rörelser, som, oberoende af bolaget, drifvas på grund af utskänkningsrättigheter, dem öfverståhållareämberet meddelar jämlikt 16 § i brännvinsförsäljningsförordningen, möter ej laga hinder för servering af egentligt brännvin på ett sätt, som i större eller mindre mån har sin motsvarighet i bolagets numera fullständigt afskaffade s. k. disksupning, och någon inskränkning i fråga om konjaksserveringen föreskrifves ej heller för dessa rörelser.»

I städer, där brännvinsbolag finnes, borde alla utskänkningsrättigheter, tillfälliga såväl som permanenta och äfven s. k. klubb rättigheter, beviljas af bolaget, som skulle ha kontroll öfver dem alla. Vore så förhållandet, komme lika bestämmelser att tillämpas, och det allmänna förtjänst på hvarje liter bli lika, hvar än utskänkningen ägde rum. Vid antagande af den vid punkten fogade reservationen blefve ock så förhållandet, hvad beträffar klubb- och tillfälliga rättigheter i ort, där bolag finnes.

De s. k. klubb rättigheterna anser jag alldeles särskildt böra komma under bolagets kontroll. I själfva verket är ju klubb utskänkningen icke af tillfällig art. Rättigheten förnyas år efter år och fortgår under hela året. Hvem som helst som medföljer klubb medlem serveras och ofta nog vid tider, då de allmänna restaurangerna äro stängda för dagen. Inom en del klubbar är utskänkningen tillkommen hufvudsakligen för att bringa in inkomster åt föreningen, vanligtvis för att betala lokalhyran. Föreningen lämnar icke såsom restauranterna någon del af försäljningsvinsten genom bolaget till det allmänna, utan behåller alltsammans själf, och detta ehuru vinsten, då varan ej behöfver tas genom bolaget, utan köpes där priset är billigast, blir hög nog. Eller ock kunna — hvad som ur många synpunkter är ännu värre — varorna försäljas till synnerligen låga pris. Åtminstone en förening har formligen antagit en person, som på egen risk förestår utskänkningsrörelsen mot att han till föreningen inbetalar en försäljningsavgift per liter. Klart är att under sådana omständigheter alla ha intresse af att drifva upp omsättningen.

Lättheten att åtkomma klubb rättigheter och möjligheten att inom klubbens slutna väggar utan intrång af brännvinsbolaget få handskas med dryckesvarorna har, åtminstone hvad Stockholm beträffar, ökat klubb rättigheternas antal; och i den mån det blir bekant, hvilka stora fördelar, ekonomiska och andra, som dessa rättigheter, hvilka såsom nyhet infördes i 1905 års lagstiftning, erbjuda, skall antalet ökas ytterligare.

Klubb rättigheter med den mest vidsträckt utskänkning man gärna kan tänka sig äro lättare att erhålla än en enkel öl- och vinutskänknings rättighet. Öl- och vinförordningen stadgar, att om ansökning om utskänknings rätt ej inkommit före augusti månads utgång, skall ansök-

Om ändringar i brännvinsförsäljningsföreläggningen.
(Forts.)

ningen lämnas utan afseende. Om således en förening, som under flera år nöjt sig med öl- och vinutskänkning, glömmar, att det är tillståndet går till ända före augusti månads utgång begära förnyelse därpå, blir den från och med följande år utan rätt att utskänka vin och öl och ingen makt på jorden kan förhjälpa föreningen att få tillbaka sina rättigheter, förrän till näst påföljande år. Men däremot möter det intet hinder att när som helst få en klubb rättighet med servering af äfven brännvin sig tillerkänd. En sådan vidsträcktare utskänkingsrätt, men alldeles icke den inskränkta kan å hvilken tid som helst under året sökas och beviljas. I slika fall inbjuder lagstiftningen således formligen till öfvergående från en inskränkta, och oskyldigare till en mera omfattande och farligare utskänkingsrörelse. Och det finnes exempel på att så skett här i Stockholm. Om ej förordningen i denna del snarast möjligt ändras, komma klubb rättigheterna att, åtminstone i de större städerna, växa i oroväckande grad. Hvad skulle herrarna säga om en vacker dag fackföreningar, sjuk-kassor och andra sammanslutningar af arbetare skulle komma och vilja begagna sig af den rätt, som § 16 mom. 1 ställer i utsikt för dem såväl som för unga studerande och amatörer af olika slag, hvilka allaredan i stor utsträckning njuta af det privilegium, som det nämnda lagrummet ger förenings- och klubbväsendet? Man skall säga, att de kommunala myndigheterna, som skola höras, kunna afstyrka. Detta är sannerligen icke lätt, sedan man en gång börjat bevilja en del föreningar rättigheten i fråga. Hvarje försök till afstyrkande betraktas helt enkelt som ett direkt angrepp på den sökande föreningen och dess medlemmar. Och hvarför förmäna en förening en förmån, som man förut medgifvit andra? Förresten beslutar Konungens befallningshafvande, oafsedt hvad kommunstyrelsen säger. Och Konungens befallningshafvande står i samma dilemma som kommunstyrelsen. Det ser ut som om mannamån öfvades, om man ej beviljar, snart sagdt öfver lag. Komme åter klubb utskänkningen under bolaget, skulle detta i fråga om afgifter och inköp af varor kunna föreskrifva villkor, som ej gjorde rättigheterna så begärliga.

Genom ett bifall till reservationen skulle klubb rättigheterna komma under brännvinsbolaget, där sådant finnes, och i landsorten helt och hållet upphöra, ångbåtsutskänkningen bli likställd med utskänkning vid järnvägsstationer och å restaurationsvagnar, hvarest blott malt-drycker och vin tillhandahållas. När detta kan gå för sig, hvarför skulle då icke en ångbåtsresa kunna ske utan brännvinsutskänkning? Reservationen möjliggör äfven brännvinsutskänkning vid badorter under villkor att vederbörande kommun därtill samtycker.

På grund af det anförda tillåter jag mig yrka bifall till den af herr Kvarnzelius m. fl. afgifna reservationen, men jag vill på samma gång gifva till känna att, för den händelse någon utsikt skulle förefinnas för bifall till något mindre omfattande förslag, jag gärna skall frånträda mitt yrkande och instämma däri.

Herr Hammarström: Jag antager, att kammaren nu kan vara skäligen trött på debatten om brännvinsförsäljningsföreläggningen, och

jag skall därför fatta mig synnerligen kort, då jag går att bemöta föregående ärade talare.

Jag har förut i dag varit i tillfälle att instämma i ett yttrande om, att man icke bör oupphörligt och utan fullgoda skäl lappa på lagar och författningar. Och det förefaller mig, att man verkligen icke lyckats vare sig i reservationen eller i motionerna påvisa, att trängande skäl föreligga för de nu föreslagna ändringarna. Stadgandena om de tillfälliga brännvinsförsäljningsrättigheterna, om hvilka nu är efter år motioneras med begäran om ändringar, äro så nyligen reviderade som år 1905. Alla de önskemål i ämnet, som sedermera upprepade gånger inom riksdagen framförts, blefvo framförda 1905 och togos i öfvervägande i det särskilda utskott, som då behandlade frågan, och denna fick där en, som jag tror, uttömmande och grundlig behandling. Jag har hört sägas, att äfven de nykterhetsvänner, som då sutto i utskottet, förklarade sig belättna med behandlingen. Några nya skäl ha, så vidt jag kan finna, icke anförts för att nu tillmötesgå dessa anspråk i den utsträckning, som i reservationen ifrågasättes. Det är mycket möjligt, att redan erfarenheten från den korta tid, som förflutit sedan den reviderade förordningen trädde i kraft, kan hafva visat, att man skäligen bör jämka på ett och annat i de nuvarande bestämmelserna. Men det torde dock ej medföra någon olägenhet att låta de nuvarande bestämmelserna bestå, till dess man kan få till stånd en utredning rörande jämväl andra ändringar i författningen, som kunna anses erforderliga.

Hvad särskildt beträffar frågan om det kommunala vetot, så var äfven detta önskemål före vid 1905 års riksdag, och man gick dess anhängare till mötes så till vida, att de kommunala myndigheterna skulle få i den omfattning, förordningen ännu innehåller, afgifva yttrande, innan tillfälliga utskänkingsrättigheter beviljades. Veto ville man icke gå med på, utan afgörandet lades i Kungl. Maj:ts befallningshafvandes hand, och för en sådan anordning anfördes skäl, som pluraliteten inom såväl utskottet som Riksdagens kamrar fann öfvertygande. Jag tror icke, att man sedermera lyckats uppvisa, att Kungl. Maj:ts befallningshafvande visat bristande ansvarskänsla vid utöfvandet af sin befogenhet enligt § 16, och jag kan såsom ett erkännande i detta hänseende återopa, att då dessa motioner behandlades på den af bevillningsutskottets afdelningar, där de först bereddes, en af de främste nykterhetsvännerna inom Riksdagen meddelade den upplysningen, att i det län, till hvilket han hörde, hade särskildt beviljandet af rättigheter för passagerareångfartyg skett med den största urskilning.

Som sagdt, till dess mera vägande skäl anförts för att redan nu och innan bättre utredning föreligger, gå med på så viktiga ändringar i förordningen som de föreslagna, ber jag att få yrka bifall till utskottets hemställan.

Efter härmed slutad öfverläggning yttrade herr vice talmannen, som för en stund öfvertagit ledningen af kammarens förhandlingar, att i afseende på förevarande punkt yrkats, dels att hvad utskottet hemställt skulle bifallas, dels ock att kammaren med afslag å utskot-

Om ändringar i brännvinsförsäljningsförordningen.
(Forts.)

tets hemställan, skulle antaga det förslag, som innefattades i den af herr Kvarnzelius vid punkten afgifna reservation.

Sedermera gjordes propositioner i enlighet med dessa yrkanden och förklarades propositionen på bifall till utskottets hemställan vara med öfvervägande ja besvarad.

Vid ånyo skedd föredragning af lagutskottets den 31 nästlidne mars och den 1 innevarande april bordlagda utlåtande nr 32, i anledning af väckt motion om skrifvelse till Kungl. Maj:t angående villkoren för giltigheten af sådant utaf ömsesidigt försäkringsbolag fattadt beslut, hvarigenom delägarnes ansvarighet för bolagets förbindelser förändras, biföll kammaren hvad utskottet i detta utlåtande hemställt.

Föredrogs ånyo och företogs punktvis till afgörande lagutskottets den 31 sistlidne mars och den 1 innevarande april bordlagda utlåtande nr 33, i anledning af väckt motion om skrifvelse till Kungl. Maj:t angående tillägg till lagen den 4 maj 1906 angående förbud i vissa fall för bolag och förening att förvärfva fast egendom m. m.

Uti en inom Andra kammaren väckt, till lagutskottet hänvisad motion, nr 108, hade herrar *Karl Staaff, Fridtjuv Berg, Jakob Pettersson, Ad. Wiklund, D. Persson* i Tällberg, *E. A. Nilson, Carl Jansson* i Edsbäcken, *G. Jansson, J. Bromée, K. G. Karlsson, Th. af Callerholm, Carl Carlsson Bonde, Johan Ericsson, S. H. Kvarnzelius, Frithiof Söderbergh, Joh. Ström, L. Gust. Broomé, Ernst Beckman, Axel Schotte* och *Karl Starbäck* hemställt,

1:o att Riksdagen måtte i skrifvelse till Kungl. Maj:t anhålla, att Kungl. Maj:t täcktes snarast möjligt låta utarbeta och för Riksdagen framlägga förslag till sådant tillägg till lagen angående förbud i vissa fall för bolag och förening att förvärfva fast egendom den 4 maj 1906, att, då aftal om förvärf enligt lagens 3 § ägt rum, staten eller den kommun, där den förvärfvade jorden vore belägen, berättigades på vissa villkor inlösa densamma;

2:o att Riksdagen måtte för sin del besluta sådan utvidgning af ofvannämnda lag, att densamma komme att vinna tillämpning för hela Gäfleborgs län; samt

3:o att Riksdagen måtte i skrifvelse till Kungl. Maj:t anhålla, att Kungl. Maj:t täcktes så snart ske kunde låta verkställa en fullständig utredning rörande bolags jordförvärf i de mellersta och södra delarna af riket samt för Riksdagen framlägga förslag till de åtgärder, som af denna utredning kunde påkallas.

Utskottet hade i föreliggande utlåtande på anförda skäl hemställt,

1:o att det i förenämnda motion under 1:o gjorda yrkande icke måtte till någon Riksdagens åtgärd föranleda,

2:o) att det under 2:o) i motionen framställda yrkande icke måtte till någon Riksdagens åtgärd föranleda, samt
 3:o) att det i motionen under 3:o) gjorda yrkande icke heller måtte föranleda någon Riksdagens åtgärd.

Punkten 1.

Utskottets hemställan bifölls.

Punkten 2.

*Om utsträckt
tillämpning
af lagen
angående*

Beträffande utskottets hemställan under denna punkt hade reservation anförts af herrar *Widén, Lindhagen, Pettersson* från Södertelje, *Jansson* i Edsbäcken, *Berggren* och *Olsson* i See, hvilka ansett, att den norrländska lagen om förbud i vissa fall att förvärfva fast egendom borde utsträckas att omfatta *hela Gäfleborgs län* och därför yrkat, att Riksdagen måtte för sin del antaga följande

»**Lag**

om ändrad lydelse af 1 och 3 §§ i lagen angående förbud i vissa fall för bolag och förening att förvärfva fast egendom den 4 maj 1906.

Härigenom förordnas, att 1 och 3 §§ i lagen angående förbud i vissa fall för bolag och förening att förvärfva fast egendom den 4 maj 1906 skola erhålla följande ändrade lydelse:

1 §.

Bolag eller förening må ej i andra fall än nedan stadgas förvärfva fast egendom å landet inom Nedan-Siljans, Ofvan-Siljans eller Väster-Dals fogderi eller Envikens eller Svärdsjö socken i Kopparbergs län eller inom *Gäfleborgs, Västernorrlands, Jämtlands, Västerbottens* eller *Norrbottnens* län.

Å fastighet i köping eller å annan ort, där den för städerna gällande ordning för bebyggande skall iakttagas, äger denna lag ej tillämpning.

3 §.

Bolag eller förening må förvärfva den del af ett hemmans afröningsjord med impedimenter, hvilken i den ordning 5 § stadgar profvas ej vara att hänföra till stödskog eller odlingsområde enligt hvad nedan sägs; skolande hvad sålunda förvärfvas från hemmanet afskiljas genom jordafsöndring.

Till *stödskog* skall hänföras:

a) inom de norrländska länen så mycken till skogsbörd duglig och i förhållande till inägorna bekvämt belägen mark, som på hemmanet belöper efter en areal för helt mantal af:

Om utsträckt tillämpning af lagen angående förbud i vissa fall för bolag eller förening att förvärfa fast egendom. 1,500 hektar inom Norrbottens och Västerbottens läns lappmarker ofvan odlingsgränsen samt inom Frostvikens, Hotagens, Offerdals, Kalls, Åre, Undersäkers, Storsjö, Tännäs, Hede, Vemdalens, Klöfsjö, Linsells och Lillherdals socknar i Jämtlands län;

1,200 hektar inom Norrbottens och Västerbottens läns lappmarker nedom odlingsgränsen samt inom Muonionalusta, Pajala, Tarendö och Korpilombolo socknar i förstnämnda län; samt

(Forts.)

1,000 hektar inom de öfriga delarna af Norrbottens, Västerbottens och Jämtlands län äfvensom inom Västernorrlands och Gäfleborgs län; skolande, då fråga är om hemman, hvars skattetal understiger ett åttendedels mantal, den sålunda bestämda arealen höjas med en fjärdedel, dock ej till mera än hvad på ett åttendedels mantal belöper;

b) inom de i 1 § nämnda delar af Kopparbergs län hvad vid verkställt storskifte betecknats såsom hemskog och fäbodskog.

Till odlingsområde skola hänföras till odling tjänliga myrmarker och andra odlingslägenheter, som i anseende till läge, omfattning och jordens beskaffenhet ägna sig för upptagande af själfständiga jordbruk eller lämpligen kunna sammanläggas med förutvarande jordbruk.

Denna lag träder i kraft genast efter utfärdandet.»

Herr Fahlén: När föreliggande fråga förevar under sistlidna riksdag, hade jag som ledamot af lagutskottet tillfälle att deltaga i den förberedande behandlingen af densamma inom utskottet och biträdde då utskottets majoritets uppfattning, som gick i samma riktning som den vid punkten nu fogade reservationen. Jag hade ock tillfälle att vid frågans behandling inom kammaren uttala de skäl, som föranledde min ståndpunkt inom utskottet. Jag skall därför nu icke blifva mångordig, utan ber endast att i allra största korthet få upptaga några af dessa skäl.

Det syftemål, som ursprungligen afsågs att vinnas med den s. k. förbudslagstiftningen, var att vidmakthålla och stärka den jordbrukande befolkningen inom Norrland och Dalarna. Detta syftemål fick sitt uttryck äfven i en annan form, särskildt i den Kungl. propositionen, som förelåg vid 1906 års riksdag. Då sades nämligen, att syftemålet var att förhindra latifundiebildningar och jordens öfvergång i den s. k. döda handen. Det lärer väl näppeligen kunna förnekas, att dessa syftemål, som riksdagen förklarar sig obetingadt behjerta, måste vara lika trängande inom de delar — för att nu icke gå utöfver det spörsmål som närmast föreligger i denna punkt — af Gäfleborgs län, hvilka för närvarande äro undantagna lagens tillämpning. Frågan ställer sig följaktligen, synes det mig, ganska enkel. Det gäller blott att efterse, huruvida liknande förhållanden finnas inom dessa länsdelar som i det öfriga Norrland, där lagen gäller. I detta afseende hade jag tillfälle vid sistlidne riksdag anföras, dels hurusom särskildt inom Ljusdals socken bolagsförvärfven hade ökat i ganska omfattande grad, dels ock att förhållandena i allmänhet inom Gäfleborgs län enligt den tillgängliga statistiken antydde liknande ökning. Dessa uppgifter äro ock i motionerna nu upptagna. Det synes mig icke kunna bestridas, att den gräns, som af 1906 års riksdag och norrlands-

kommitténs majoritet uppdrogs för lagens giltighetsområde, var, som motionärerna säga, godtycklig. Det synes mig vidare, att en begränsning af en lags giltighetsområde icke utan tvingande skäl bör ske på sätt här ägt rum, nämligen till ett fåtal socknar inom ett län, under det andra socknar undantagas. Länet såsom enhet kan man försona sig med i lagstiftningshänseende, och sådan lagstiftning har ock ofta förekommit, men socknen såsom lagtillämpningsområde synes mig ändå vara ganska olämplig. Den konkurrens, som därvid uppkommer mellan två närliggande socknar, kan naturligtvis icke verka godt, och jag tror, att just häri hafva vi att söka anledningen till att fortskridandet af bolagsförvärfven särskildt i vissa af Helsinglands socknar har antagit så stora dimensioner, som i motionen angifves.

Norrlandskommitténs majoritet yttrade, såsom också utskottet åberopat, att de socknar, som lades under lagen, skulle förete en särskild typiskt norrländsk karaktär. Jag får uppriktigt säga, att jag näppeligen kunnat rätt klargöra för mig, hvad därmed afses, och jag skulle nästan vedervåga det påståendet, att detta är att anse mera som en fras än som en plausibel grund för ifrågavarande lags begränsade giltighetsområde. Och jag vågar äfven påstå, liksom jag gjorde i fjol, att förhållanden, fullt analoga med vissa socknar i Gäfleborgs län, som nu äro undantagna lagen, äro att återfinna någonstädes i de delar af Norrland, där lagen fått giltighet. Vid sådant förhållande har jag icke kunnat finna något skäl, hvarför icke Första kammaren skall biträda motionen i nu föreliggande punkt och, när jag alltså har samma uppfattning som i fjol, återstår det mig ingenting annat, herr talman, än att yrka bifall till den vid punkten fogade reservationen. Dock vill jag göra det tillägg, att jag icke ogärna skulle se, att frågan blefve på sådant sätt löst, att motionärernas yrkande i tredje punkten ensamt blefve bifallet och följaktligen jämväl det spörsmål, hvarom nu är fråga, finge inrymmas under en saklig, opartisk och noggrann utredning.

Herr Larsson: Då den föregående talaren särskildt önskade denna lags utsträckning äfven till andra delar af Gäfleborgs län, så undrar jag, om denna lag är af beskaffenhet att böra vinna någon som helst utsträckning. Jag har hört ifrån Norrland, att man är mycket missbelaten med denna lag. Nu säger man, att det är förbudet för bolag att köpa bondehemman och förvärfva mark, men i själfva verket gäller förbudet för bonden, som icke får sälja sin jord. Jag har här ett urklipp från en norrländsk tidning och det är ett allt annat än vackert betyg lagen där får. Man säger, att hemmanen i Norrland hafva sjunkit i värde, så att bönderna fått sina lån uppsagda från banker, därför att man ansett, att köpeskillingen skall blifva mindre, då man icke har de köpstarka bolagen, som spekulera.

Nu frågar man verkligen: Hvem blir köpare af ett skogshemman, då bolagen icke få köpa det? Jo, det blir en skogsspekulant, och han hugger ned skogen och säljer den, ofta med mellanhand, samt lägger hemmanet öde. Har jag då skyddat bondens äganderätt? Nej, icke alls! Men å andra sidan har samhället kommit att erhålla mindre värdefull jord, sedan skogen blifvit tagen och hemmanet ligger

*Om utsträckt
tillämpning
af lagen
angående
förbud i vissa
fall för bolag
eller förening
att förvärfa
fast egendom.*
(Forts.)

Om utsträckt öde. Hade hemmanet sålts till ett bolag, så hade skogen blifvit skött, tillämpning och då hade samhället också haft bättre jord. Det hade haft hemmanet i sin fulla växtkraft.

Varm vän af den själfägande och själfständige hemmansägaren undrar jag, herr vice talman, om man verkligen har rätt att stifta lagar, som säga till bonden: du får icke sälja din egendom till ett bolag! Här såg man vid motiveringen af detta förslag förra året, att det var fråga om att förbjuda försäljning äfven till sådana personer som sutto i styrelsen för ett bolag. Ja, det skulle vara ännu flera restriktioner i detta afseende. Vissa personer skulle icke få äga mera mark än ett visst antal tunnland o. s. v. Flera sådana bestämmelser ifrågasattes af motionären.

(Forts.)

Men jag har dessutom vis å vis denna lag en annan syn på saken just sedan i år, om jag jämför detta förslag med första punkten i motionärens hemställan, hvilken nu är afslagen. Den innehåller, att stat och kommun skulle hafva lösningsrätt, om ett bolag gjort upp köpeafstal angående sådan skog, som icke är att hänföra till stödskog. Ja, där äro, tror jag, riktlinjerna för hvad man önskar, att denna lag skall komma att stadga i en framtid, nämligen att stat och kommun skola sätta sig i besittning af produktionsmedlen, d. v. s. skogarna, vattenfallen och jorden, och sedan staten fått dessa i sin besittning, torde det gå lätt att realisera den öfriga delen af jordproblemet, som nog afser, att jorden skall utlämnas på koncession, och den friborne, själfständige, med äganderätt utrustade bonden skall bort.

Jag har ett exempel just på ett sådant fall, nämligen från Trysilds kommun i Norge. Där fanns det ett svenskt bolag, som under kristiden nödgades sälja af sin inom Trysilds kommun belägna skog för ett värde af omkring 3 $\frac{1}{2}$ miljoner kronor. Trysilds kommun gjorde upp affären, och norska staten fick betala köpeskillingen. Nu lär, efter hvad som berättats mig, i Trysilds kommunstyrelse knappast sitta en enda hemmansägare. Afverkningarna där bedrifvas af samma befolkning, som styr kommunen. Kostnaden för körningar, huggningar och dylikt skogsarbete har nu stigit till den grad, att skogen icke lämnar någon afkastning, och jag tror för min del att norska staten här gjort en ganska dyr affär.

Jag är förvissad om, att det man ville vinna med denna lag var att trygga de själfägande böndernas och hemmansägarnes bestånd, men det torde icke lyckas, om man förfar på detta sätt, utan den väg, på hvilken det skall kunna ske, är nog den, att staten ställer om, att kommunikationerna förbättras, att jordbruket höjes, och att skogslagarna blifva af den beskaffenhet, att de komma att omfatta icke blott en återväxtlag utan också en lag, som medger att skogen får afverkas så, att skälig afkastning däraf kan erhållas. En motion af detta innehåll har just i år väckts af herr Olof Jonsson, och den synes mig peka i rätt riktning.

Jag är nu alldeles säker på, att om en bonde bär gar sig, så sitter han också kvar på sitt hemman. Man har sagt, att denna fråga skulle vara i främsta rummet en social fråga, i andra rummet en politisk och i tredje rummet en ekonomisk fråga. Jag vågar anse,

att den först och främst är en ekonomisk fråga, ty om bonden står sig på sitt hemman, tror jag att hans syn på de sociala frågorna likaväl som på de politiska blir för gamla Sverige gagneligast.

Jag yrkar bifall till utskottets hemställan.

Herr Hägglund: Jag har vid föregående tillfällen, då denna fråga förelegat till denna kammars behandling, haft äran att yttra mig däri, och skall nu endast be att i korthet få erinra om, hvad jag då påpekade.

Först vill jag med anledning af den siste ärade talarens anförande, som hufvudsakligen, efter hvad jag kunde uppfatta, gick ut på att klandra den ifrågasatta lagen såsom olämplig, erinra om, att regering och Riksdag ansett lagen nödig och nyttig för Norrland. Den egentliga frågan synes mig här vara allenast, huruvida det område inom Gäfleborgs län, som är från norrlandslagens tillämpning undantaget, har en annan beskaffenhet än det, som träffas af lagens bestämmelser. Som bekant är det åtskilliga socknar i Gäfleborgs län, där lagen äger tillämpning, nämligen Ofvanåker, Voxna, Los, Färila, Ramsjö och Hassela samt Hamra kapellag. Den, som känner förhållandena inom Hälsingland, vet mycket väl, att många andra socknar inom länet hafva precis samma natur som de af mig uppräknade socknarna. Om man jämför förhållandena i detta afseende mellan å ena sidan Medelpad, som gränisar intill Hälsingland, och å andra sidan, dessa socknar, som nu icke drabbas af lagen inom Hälsingland, så måste hvar och en erkänna, att exempelvis förhållandena inom Bergsjö och Jättendals socknar äro precis lika med dem, som förefinnas i deras grannsocken Njurunda inom Medelpad. Går jag vidare till sådana socknar som Delsbo, Järfso, Bergsjö, Ljusdal, Bollnäs och Bjuråker, så äro förhållandena där alldeles desamma som i Medelpad och i Jämtland. De äro skogssocknar. Bjuråker till exempel är en af de största skogssocknarna i Hälsingland. Det är visserligen godt och väl att skydda den själfägande bondeklassen uti — för att nu taga ett exempel — en socken sådan som Ramsjö, men, mina herrar, enligt upplysningar, som jag erhållit, fanns det vid den tid, då norrlandslagen vann sanktion, icke mera än ett par tre själfägande bönder i Ramsjö. Mig synes, att det vore nyttigare att skydda den själfägande bondeklassens bestånd i de socknar, där det verkligen finnes några själfägande bönder, såsom exempelvis i Delsbo, Bergsjö, Bollnäs, Bjuråker, Järfso och Ljusdal. I sistnämnda stora socken har det sedan länge, efter upplysningar, som jag fått, pågått laga skiften, som hittills i någon mån hindrat försäljning af bondehemman. Nu börja dessa skiften att blifva afslutade, och om de upplysningar, som jag i detta hänseende erhållit, äro riktiga, så är det högst sannolikt, att ännu mera bondejord än förut kommer att öfverga i den döda handen. Jag har frågat åtskilliga personer, som äro boende i socknarna Delsbo och Bergsjö, där lagen icke äger tillämpning, huruvida de önskade att de rådande förhållandena skulle fortfarande vara gällande, och att de salunda skulle vara fritagna från lagens bestämmelser. Jag har påvisat för dem, att det är uppenbart, att om en inskränkning i rätten att försälja hemman sker, komma, såsom den siste ärade talaren påpekade,

Om utsträckt tillämpning af lagen angående förbud i vissa fall för bolag eller förening att förvärfa fast egendom.
(Forts.)

Om utsträckt tillämpning af lagen angående förbud i vissa fall för bolag eller förening att förvärfa fast egendom. hemmansvärdena att i någon mån falla. Men jag har alltid mötts af det svaret, att de ansett nödigt och nyttigt, att lagen jämväl utsträcker till dessa socknar. Dessa uppgifters riktighet bestyrkes jämväl af det förhållandet, att Andra kammarens män från Gäfleborgs län ständigt hafva stått på deras sida, som yrkat, att hela länet skulle läggas under lagens skydd. Det måste i hvarje fall anses vara ett ganska tungt vägande skäl, den omständigheten, att alla och en hvar, kan man säga, som närmast skulle beröras af om lagen komme att gälla äfven där, vilja ha lagen.

(Forts.)

Det har sagts af den siste ärade talaren, att nu köpes skogen af s. k. mellanhänder, afverkas, sköflas och ödelägges. Det är möjligt, att i några fall så sker, men vi äga ju en lag om skogsvård och där den blir tillämpad — jag tror att i Gäfleborgs län tillämpas den lagen ganska noga — borde det icke kunna förekomma några sådana fall, som den siste ärade talaren påpekade.

Jag får med stöd af hvad jag nu anfört instämna i herr Fahléns yrkande om bifall till den vid punkten fogade reservationen.

Herr Magnuson: Den första ärade talaren yttrade, att hvad som af den s. k. norrlandskommittén blifvit anfördt till stöd för, att de norra socknarna af Gäfleborgs län kommit att medtagas inom det område, för hvilket man föreslog, att förbudslagen skulle gälla, var det, att de företedde den särskildt typiska karaktär, som kännetecknar det egentliga Norrland. Men han ansåg, att kommitténs uttalande, som man för öfrigt sett återgå i de föregående yttranden, lagutskottet i frågan afgifvit, mera skulle vara en fras än något, som man hade skäl att fästa egentligt afseende vid. Jag lämnar hans yttrande i detta afseende mot norrlandskommittén åt sitt värde, men ber att få erinra om ett annat uttalande af norrlandskommittén, hvilket väl varit bestämmande för det beslut, hvartill majoriteten inom utskottet nu kommit. Kommittén uttalade nämligen som sin mening, att förhållandena inom Gäfleborgs län i allmänhet ej voro sådana, att någon egentlig fara för bondeståndets framtid där kunde anses föreligga. Detta är i alla fall ett bestämdt uttalande rörande den princip, som borde vara bestämmande för förbudslagens geografiska utsträckning.

Vidare yttrade samme talare, att det är ganska olämpligt att i en lag sådan som den här ifrågasatta vid uppdragandet af gränserna för lagens tillämpningsområde låta sockengränser vara de bestämmande, och att man med större skäl borde kunna fästa sig vid länsgränserna. Men precis samma skäl tycker jag, att han då borde hafva varit med om att anföra mot gränsen för de sist stiftade lagarna för Norrland som äfven afse att skydda och bevara den jordbrukande befolkningen eller lagarna af den 25 juni 1909 om arrende af viss jord samt angående uppsikt å vissa jordbruk i Norrland och Dalarne; ty i fråga om dessa lagar sammanfaller tillämpningsområdet just med de gränser, inom hvilka 1906 års förbudslag är gällande. För min del anser jag det mycket lämpligt, att lagar, som i själfva verket hafva samma ändamål, nämligen att skydda den jordbrukande befolkningen emot de befarade följderna af bolagens jordförvärf, sammanfalla i fråga om områdena för deras tillämpning, och att den ena lagen icke får gälla

några socknar söder om en viss gräns, den andra några socknar norr om samma gräns.

Vidare synes det, som om man i allmänhet icke ville fästa afseende vid, att Gäfleborgs län består af två provinser, och att inom norra delen af den ena provinsen eller i Hälsingland sådana förhållanden kunna råda, som äro i det närmaste lika med dem i det öfriga Norrland, där förbudslagen gjorts gällande, under det att provinsen Gästrikland icke alls företer sådana förhållanden, att det är nödigt att inkorporera denna provins inom förbudslagens tillämpningsområde. Jag torde dessutom kunna få erinra om, att det är tämligen godtyckligt, att Gästrikland för närvarande hör till Gäfleborgs län, ty om jag icke misstager mig, har Gästrikland förut hört samman med Uppland i administrativt hänseende.

Om utsträckt tillämpning af lagen angående förbud i vissa fall för bolag eller föreningar att förvärfa fast egendom.

(Forts.)

Såväl inom utskottet som inom Riksdagen har det för öfrigt vid föregående tillfällen, då denna lag debatterats, blifvit påpekadt, att Gästrikland icke blott hyser en jordbrukande befolkning, utan att det i stort sedt är en industriidkande provins. Industri och bergsbruk hafva där en mycket stor betydelse, och jag tror icke alls, att den jordbrukande befolkningen inom Gästrikland framkommit med några klagomål i fråga om det behandlingssätt, som kommit befolkningen till del från de bolag, som representera bergsbruket inom provinsen.

Jag har i öfrigt ingenting att tillägga, utan hänvisar till hvad som föregående år inom denna kammare yttrats emot lagens utvidgande. Dock skulle jag gentemot hvad den siste ärade talaren sade, då han sasom ett af skälen för lagens utsträckning åberopade, att ledamöterna af Andra kammaren från Gäfleborgs län städe talat härför, vilja erinra honom om att ledamöterna för länet inom kammaren förut talat *emot* lagens utvidgande särskildt innan han blifvit mera pröfvad. Detta må nu gälla för den föregående talaren hur litet som helst för kammaren i sin helhet torde det dock ej vara alldeles betydelselöst.

Jag yrkar bifall till utskottets hemställan.

Herr Fahlén: Det anförande, som hölls af en ärad talare på värmlandsbänken, syntes hufvudsakligen röra sig om lämpligheten eller icke af förbudslagen i allmänhet. Men denna fråga föreligger icke — den är förut afgjord. Han frågade, huruvida det kunde vara rätt att stifta en lag, som förbjuder enskilda att sälja sina egendomar. Lagen är faktiskt stiftad och jämväl af Första kammaren antagen utan votering. Följaktligen är frågan om förbudslagens lämplighet tillföre principieellt afgjord, och nu föreliggande fråga alltså mycket mindre, än hvad den af mig åsyftade talaren ville göra den till.

När den siste ärade talaren säger, att norrlandskommitténs majoritet uttalat, att någon fara för bondeståndets bestånd i de från lagens tillämpning undantagna delarna af Gäfleborgs län icke förefinnes, så tillåter jag mig att mot detta uttalande sätta, hvad Kungl. Maj:ts befallningshafvande i Gäfleborgs län yttrade rörande kommitténs förslag. Kungl. Maj:ts befallningshafvande uttalade som sin mening, att det var önskvärdt att lagen utsträcktes att gälla icke allenast för de af kommitténs majoritet föreslagna socknarna utan för hela länet. Detta har väl också något att betyda.

*Om utsträckt
tillämpning
af lagen
angående
förbud i vissa
fall för bolag
eller förening
att förvärfa
fast egendom.*

Herr Gezelius: Den fråga, som här föreligger till behandling, har återkommit efter att hafva varit uppe såväl i fjol som året förut. Första kammaren har alltid sagt nej till förslaget. Andra kammaren har utan votering bifallit detta förslag, som afser en omedelbar tillämpning af 1906 års förbudslag äfven i de delar af Gäfleborgs län, för hvilka den icke för närvarande gäller.

Såväl under debatten inom utskottet som här i kammaren har jag för min del fått en bestämd uppfattning om, att åsikterna angående de rent faktiska förhållandena inom Gäfleborgs län på detta område, hvilka förhållanden borde vara väsentligen bestämmande för, huruvida den lag, som gäller för det öfriga Norrland, jämväl här skulle tillämpas, betydligt divergera, och det har vidare för mig blifvit klart, att det kanske starkaste skälet för att nu framställa yrkande på en utsträckning af förbudslagen, ligger däri, att, sedan norrlandskommitténs utredning ävägabragtes, erfarenheten visat, att norrlandskommitténs utredning om, hvar gränsen för förbudsområdet lämpligen borde dragas, kan sättas under debatt eller måhända sägas icke hafva varit riktigt. Under sådana förhållanden och då äfven min egen erfarenhet om Gäfleborgs län säger mig, att förhållandena äro mycket olika inom olika delar af detta län, åtminstone hvad beträffar södra Gästrikland, jämfördt med Hälsingland, kommer jag konsekvent till den uppfattningen, att Riksdagen gjorde klokt i att söka erhålla en något färskare utredning i frågan än den, som för närvarande finnes, för att Riksdagen skall kunna bedöma, huruvida det föreliggande förslaget är klokt eller icke.

Det går väl efter all sannolikhet eljest i år såsom i fjol: Andra kammaren bifaller föreliggande punkt, men Första kammaren afslår den däri gjorda hemställan. Jag vågar likväl fråga, om det icke skulle vara klokt, därest Första kammaren i stället för att afslå, beslöte sig för att söka få till stånd en utredning speciellt rörande Gäfleborgs län i de delar, för hvilka förbudslagen icke gäller? Då står åtminstone kammaren, när frågan såsom jag antar kommer tillbaka — kanske redan nästa riksdag — i en något gynnsammare ställning vid bedömandet af hvad som är förståndigast att här taga. Herrarna må icke förtycka, då jag säger, att man har att räkna med, att Riksdagen en dag kan komma att besluta omedelbar utsträckning af förbudslagen till nämnda delar af Gäfleborgs län. Vore det då icke skäl att använda tiden till en utredning, hvilken måste gifva vid handen, antingen att det framställda yrkandet har fog för sig, eller att det saknar fog, eller att — såsom också kan blifva fallet — yrkandet saknar fog i hvad det rör vissa delar af länet men är befogadt beträffande andra delar?

Jag skall icke trötta kammaren med att närmare motivera denna min sistnämnda uppfattning. Frågan debatteras här riksdag efter riksdag, och några proselyter för den ena eller andra meningen tyckas icke stå att vinna.

Jag hemställer, att kammaren måtte återremittera den nu föredragna punkten till lagutskottet i syfte att i anledning af motionen ifråga framläggas förslag till skrifvelse till Kungl. Maj:t med hemställan, att Kungl. Maj:t ville, så snart ske kan, låta verkställa en

fullständig utredning rörande bolags jordförvärf i de delar af Gäfleborgs län, för hvilka 1906 års förbudslag icke för närvarande gäller samt för Riksdagen framlägga förslag till de åtgärder, som af denna utredning böra påkallas.

Jag bör kanske, innan jag lämnar ordet, påpeka, att det yrkande, som under punkt 3:o af föreliggande utlåtande är framställt, icke lär kunna anses omfatta Gäfleborgs län, och att således yrkande i det af mig framställda syftet lär få särskildt framställas, och jag vill tillägga, att om man vill vinna en rask utredning rörande förhållandena i Gäfleborgs län, gör man under alla förhållanden klokt i att icke sammanknipa denna utredning med en utredning, som kommer att röra förhållandena inom landet i dess helhet söder om Dalälven.

Herr Jonsson: Jag har något svårt att fatta, hvad det skall vara för verkligt ändamål, man vinner genom att återremittera denna fråga till utskottet, när talaren själf syntes vara öfvertygad om, att Andra kammaren kommer att bifalla reservationen. Det blir då ett definitivt beslut i saken. Däraf skulle följden icke blifva annat, än att Första kammaren ifrån utskottet får en uppmaning att fatta beslut i saken, och då har man bara försinkat tiden utan att i saken vinna något med hela återremissaffären.

Beträffande själfva frågan för öfrigt kan det ju sägas något, som talar för den utredning, som af den siste talaren också föreslogs, men så väst nödvändig synes mig icke utredningen böra vara, ty man har material i betänkandet till att bedöma, huru lagen skulle verkat i Gäfleborgs län i de socknar, som lagen nu icke omfattar. Af den uppgift, som här finnes på den andel i procent af det befintliga mantalet, som bolag, sågverksägare och bruksägare år 1900 hade, framgår det, att denna procent i icke mindre än elfva socknar har under tiden åren 1885--1900 gått ned mer och mindre. Det framgår visserligen också, att i några socknar har denna procent ökat under de år, som tabellen gäller. Den har ökats med 28,09 procent i Ljusdal, där ökningen är störst, men om jag icke minnes fel, så härleder sig denna betydliga ökning hufvudsakligen därifrån, att aktiebolagen redan år 1885 ägde allmänningar af mycket stor betydelse inom Ljusdals socken, som den tiden lågo under rättegång, och när dessa rättegångar under tiden blefvo afslutade, hafva bolagen fått lagfart på dessa stora sträckor. Och det är grunden till den ökning, som uppstått under den mellantid, som det här är fråga om. Det framgår vidare, att det är endast två kommuner i hela länet, när vi räkna bort de få, som lagen omfattar, där denna ökning, inberäknadt den jag nyss nämnde, är så pass stor som en procent om året. Och i två stycken närmar sig ökningen denna ena procent årligen, men i alla öfriga har ökningen under dessa år varit jämförelsevis obetydlig. Man får också fästa sig vid beskaffenheten af jordbruket och skogarne i de olika kommunerna, och därpå hvilat det väsentligen, om faran är större eller mindre, för att bolagen skola lägga sig till med jordbruksfastigheter. Äro skogarne af den väsentligaste betydelsen och jordbruket dåligt och af liten areal, per hemman räknadt, så är det gifvet, att i sådana

Om utsträckt tillämpning af lagen angående förbud i vissa fall för bolag eller förening att förvärfa fast egendom.
(Forts.)

Om utsträckt tillämpning af lagen angående förbud i vissa fall för bolag eller förening att förvärfa fast egendom.

fall, där bolagen köpa dylika hemman, blifva de i allmänhet kvar i bolagens händer, men är det återigen så ställdt, att jordbruket har en större och väsentlig betydelse, jämfördt med afkastningen af skogen, och bolagen köpa sådana hemman, dröjer det icke länge, förrän bolagen vilja sälja dessa hemman med en del af skogsmarken, afskild från den öfriga, för att tillhöra de gamla hemmanen. Så har det gått, och så kommer det att gå i alla de socknar, där, som sagdt, jordbruket är af något så när god beskaffenhet.

(Forts.)

Det är, mina herrar, en sak utaf allenastående betydelse, att man i lagstiftningsväg nödgas slå in på den principen, att man skall förbjuda folk att göra, hvad de finna fördelaktigast med sin egendom. Syftet skall vara, att man därigenom tror sig kunna bibehålla det själfägande bondeståndet säkrare än eljest, och på de ställen, där, som sagdt, skogen och dess afkastning är den väsentligaste delen af egendomens värde, där har det varit på sin plats, att man gripit in med en sådan drakonisk lagstiftning, men däraf bör icke följa, att man skall längre, än hvad nöden absolut kräfver, gå med på denna lagstiftning. Man kan ingalunda stärka handlingskraften och viljan att slå sig fram i den ekonomiska kampen genom det sättet, att lagstiftaren skall säga: »det och det får du icke göra», utan skall folket kunna taga sig fram, måste man se till, att dess inneboende vilja och krafter riktas åt det rätta hållet. Jag är för öfrigt af den öfvertygelsen, att, då vi inom den närmaste tiden kunna få en stärkning utaf våra skogslagar i den riktning, som jag tagit mig friheten att motionera om, skall faran, för att bolagen skola oupphörligen lägga sig till med nya jordbruksfastigheter, i det väsentligaste undanröjas. Det är just denna frihet att kunna radera sina skogar intill den gräns, som den nuvarande lagen om enskildes skogsvård medger, som gör, att bolagen hafva med stora ansträngningar af sin kredit nödgats att undan för undan köpa dylika skogsegendorar för att i framtiden kunna ha den råvara, som är för dess ofta dyrbara anläggningar absolut nödvändig. Få vi skogslagstiftningen förbättrad så, att hvilken som helst än äger skogsmark, vare sig en enskild eller ett bolag, är underkastad plikten att se till, att den växtliga skogen icke exploateras hårdare, än att det kan blifva en något så när anständig fortgående afkastning däraf, tror jag icke, att vi vidare behöfva sysselsätta oss med någon förbudslagstiftning i denna riktning.

Det är på dessa skäl, jag anser, att kammaren bör bifalla utskottets förslag.

Herr Gezelius: Jag skall endast be, mina herrar, att få fästa uppmärksamheten på, att, efter hvad jag inhämtat, Andra kammaren ännu icke har behandlat föreliggande fråga, och så länge står naturligtvis möjligheten öppen, att om Första kammaren skulle besluta i enlighet med mitt yrkande, Andra kammaren tager hänsyn till den saken, som gifvetvis skulle vara Andra kammaren till gagn, så vida den i år vill vinna den bästa möjliga lösningen af frågan, äfven om det icke fullständigt kan ske efter dess önskan. Herr Olof Jonsson åberopade sig på de uppgifter, som stå till buds, och sökte därmed visa, att någon fara för Gäfleborgs län icke föreligger i det afseendet,

som man med en utsträckning af lagen vill förekomma; men jag ber att få fästa uppmärksamheten på, att det saknas, såvidt jag vet, uppgifter, som äro yngre än tio år tillbaka. Det är den perioden, som vi sakna någon utredning om, åtminstone en sådan utredning, som lämnar obestridliga upplysningar om förhållandena, och det vore den vinst utredningen skulle lämna. Till dem, som icke redan nu äro öfvertygade om olämpligheten af lagens utsträckning, vågar jag vädja: skulle det icke vara skäl i, att om man kan få denna utredning, föranstalta därom? Den siste ärade talaren framhöll, att det icke var på dessa vägar, man skulle förekomma de olägenheter, som utgjorde anledningen till förbudslagstiftningens tillkomst. Ja, det tror jag, att han har rätt i, om man ser i stort och tillräckligt långt fram i tiden. Jag är alldeles öfvertygad, att förbudslagstiftningen, sådan den nu gäller för Norrland, endast är en lag, som har sitt berättigande under en viss tid och kommit till stånd under en period af den ekonomiska utvecklingen, som särskildt påkallade ett ingripande i vissa hänseenden på det sociala och ekonomiska lagstiftningsområdet. Därför har norrlandslagstiftningen kommit till. Äfven om den vore en rent ekonomisk lagstiftning, som den, såsom det framhölls, skulle vara, eller en lagstiftning, grundad på ekonomiska synpunkter, så synes det mig, att norrlandslagen endast kan vara berättigad under ett tillfälligt, öfvergående tidsmoment. Men att under nuvarande förhållanden, då man har norrlandslagen gällande för hela Norrland så när som på en del af Gäfleborgs län, säga, att därför att norrlandslagstiftningen icke är den rätta vägen att åstadkomma, hvad man vill vinna, så skall man icke låta den få utsträckt tillämpning äfven på detta område, det synes mig icke vara hållbart. Då skulle man i stället söka slå in på dessa nya vägar äfven för Norrland i sin helhet. Man får för öfrigt räkna med den realiteten, att en sådan omkastning icke lär vara möjlig att för närvarande genomdrifva i svenska riksdagen. Är det icke klokare, att, om man tror, att det kräfvades en utredning angående Gäfleborgs län, gå med på den, äfven med risk att den skulle, efter bepröfvande också utaf denna kammare, motivera en utsträckning af förbudslagstiftningen?

Jag vidhåller mitt yrkande.

Herr Larsson: När denna lag af den 4 maj 1906 antogs, ansågo alla vid debatten därom den för ett experiment. Den har verkat under en helt kort tid, och därför undrar jag, om det är skäl att nu börja utsträcka den. Det har visst tre gånger varit motionerat om dess utsträckning. Jag har här ett utklipp ur en tidning angående förhållandena i Norrland, som jag ber att få läsa upp. Det skrives där: »Jag känner en bonde, som äger ett hemman, värdt 50,000 kronor. Han har det in-tecknad i en bank för 30,000 kronor utan personlig borgen. Nyligen fick han meddelande från banken, att real-säkerheten icke ansågs tillräcklig; säkerligen en följd af förbudslagen. Han har nu att skaffa borgensnamn, och enligt sparbankslagen får det stående lånet göras om hvarje år, hvilket medför olidligt besvär. Eller också nödgas han att sköffa skog för att amortera lånet. Så nog få vi själfägande bönder känna lagens verkningar. Huru skulle

*Om utsräckt
tillämpning
af lagen
angående
förbud i vissa
fall för bolag
eller förening
att förvärfa
fast egendom.*
(Forts.)

Om utsträckt tillämpning af lagen angående förbud i vissa fall för bolag eller förening att förvärfa fast egendom.

det då gå, om herr Lindhagens förslag att utsträcka förbuds-lagen till bolagstjänstemän och enskilda idkare af trävarurörelse ginge igenom? Ja, det ginge så, att alla skuldsatta norrlandsbönder blefve ruinerade och herr Lindhagen skulle bli den i Norrland mest hatade mannen.» Jag undrar, om det är skäl att utan vidare utsträcka denna lag, innan man först och främst ännu några år fått se, om den bör fortsättas. Dessutom får jag säga, att om det nu skulle blifva en utredning angående behovet af lagens utsträckning till dessa socknar i Gäfleborgs län och i sista stycket en utredning om lagens utsträckning till hela landet, såsom motionen förutsätter, så tror jag, att den utredningen blefve lagd i en viss riktning och blefve lagd så, att utaf utredningen skulle framgå precis, hvad motionärerna velat. Och det vore att få förbud för hvarje man att handla med skog äfven inom de bestående lagarnes område. Jag anser hela denna utsträckning af lagen vara en socialpolitisk spekulation, och därför tror jag, att det vore skäl att ännu några år se, huru lagen verkar och om den blir mer och mer hatad i Norrland. Man ser dessutom, att i efterföljande motion påkallas Riksdagens medverkan för att få en undersökning till stånd, huru den lag, som antogs år 1909, verkat, bara på den grund att man hört, att några bolag ingått märkvärdiga arrendekontrakt i Norrland. Skall icke en lag kunna hållas i helgd i landsorten, utan att man skall behöfva, hvarje gång man hört, att arrendatorer och jordägare tvista, draga en sådan sak under Riksdagens pröfning? Det tycker jag vore märkvärdigt.

(Forts.)

Jag ber dessutom att få säga, att då ett bolag har en fabrik för förädling, af skogsprodukter, så är det visst icke så lockande för detta bolag att oupphörligt köpa in hemman för att hafva dem till underlag för sin rörelse, om det vore så, att bönderna, som bodde omkring, skötte sina skogar väl. Idealet för cellulosafabrikerna vore, att de kringliggande hemmanens ägare skötte sina skogar väl, bedrefvo en måttlig afverkning och lämnade det afverkade till fabrikerna, som förädlade denna råvara. Och jag tror, att just en sådan samverkan är af den största betydelse, och då behöfver ingen blåsa upp hat mellan industriens män och jordägarne. Trävarufabrikanten reder sig och bonden reder sig.

Till slut ber jag att få instämman i herr Jonssons uttalande. Jag har precis samma åsikt som han. Huru skola framtidens svenskar blifva, för hvilka det antages den ena förbuds-lagen efter den andra? Jag tror, att vi komma att stå under förmyndarskap allesammans, så länge vi lefva. Och jag undrar, om det befördrar ett sundt och själfständigt folk. Jag yrkar bifall till utskottets förslag.

Herr Trygger: Denna förbudslagstiftning uppgafs ursprungligen hafva till syfte att råda bot för den fara, som kunde finnas i Norrland för jordbruket och den jordbrukande befolkningen. Detta syfte har man sedan emellertid allt mer och mer lämnat å sido, och det se väl herrarne tydligt af detta betänkande. Dess första punkt har kammaren i enlighet med utskottets yrkande afslagit. Som bekant stadgades i 1906 års lag, att den skog, som icke är stödskog, d. v. s. sådan skog, som enligt lagens mening behöfs för jordbruket, skulle

bolagen få köpa, men nu är här motionerad om och af reservanterna påyrkad, att bolagen icke skulle ega någon säker utsikt att få köpa dylik skog, utan inlösningsrätt skulle förekomma för staten eller kommunerna. Vi hafva visserligen afslagit detta, men de, som drifva norrlandsfrågan, ha ändrat ståndpunkt. I början ville man skydda jordbruket. Numera vill man hindra bolagen att förvärfva den skog, som de kunna behöfva för trävaruindustrien. Denna förändrade ståndpunkt kommer också till synes i motionärernas följande förslag. Det är icke så, som det var ursprungligen, att där man spårade eller kunde upptäcka, att en fara förelåg för jordbruket, där skulle man göra undersökning, och sedan skulle man taga den förbudslagstiftning, som däraf påkallades, utan nu vill man göra en undersökning, äfven om man icke har någon som helst anledning antaga, att fara föreligger. Herr Gezelius vill hafva en undersökning med afseende å Gäfleborgs län, oaktadt hvarken han eller någon annan kunnat komma fram med något bevis för, att någon fara där är till finnandes. Och i nästa punkt, där motionärerna föreslagit, att man skulle hafva undersökningar öfver hela Sverige, är det väl uppenbart, att de hvarken kunnat göra eller hafva gjort någon utredning om, att någon fara för jordbruket föreligger. Till exempel att det i Skåne skulle vara fara för, att bolagens jordförvärf skulle fördärfva jordbruket! Men se herrarne, allt detta beror på den förändrade uppfattningen. Ursprungligen var det meningen att skydda jordbruket. Numera vill man förhindra bolagen från jordförvärf. Nu är det visserligen möjligt, att det sista är riktigt, fastän jag icke har den åsikten. Är detta händelsen, bör man naturligtvis se till att få förbud för så många bolag som möjligt. Men om man står kvar på den gamla ståndpunkten, som norrlandskommittén från början hade angående Norrlandslagen, d. v. s. att man skall söka skydda jordbruket och den jordbrukande befolkningen, bör man stanna vid den lagstiftning, som finnes. Och då jag hyser denna uppfattning, får jag förklara, att jag, åtminstone i hvad på mig ankommer, om det blir en återremiss till lagutskottet, skall verka för, att utskottets uttalande kommer att gå i samma riktning som nu och att sålunda någon skrivelse icke kommer till stånd.

Jag yrkar bifall till utskottets hemställan.

Sedan öfverläggningen förklarats härmed slutad, yttrade herr talmannen, som återtagit ledningen af förhandlingarna, att i afseende på den nu föredragna punkten vore framställda följande yrkanden: 1:o) att hvad utskottet hemställt skulle bifallas; 2:o) att kammaren skulle afslå utskottets hemställan och antaga det förslag, som innefattades i den af herr Widén m. fl. vid denna punkt afgifna reservation; och 3:o) att punkten skulle visas åter till utskottet.

Sedermera gjorde herr talmannen proppositioner jämlikt dessa yrkanden och förklarade sig anse propositionen på bifall till utskottets hemställan vara med öfvervägande ja besvarad.

Votering begärdes, i anledning hvaraf, och sedan till kontraposition därvid antagits bifall till det under 2:o) här ofvan upptagna

*Om utsträckt
tillämpning
af lagen
angående
förbud i vissa
fall för bolag
eller förening
att förvärfa
fast egendom.*
(Forts.)

Om utsträckt yrkandet, uppsattes, justerades och anslogs en så lydande omröstnings-
tillämpning proposition:

angående Den, som bifaller hvad lagutskottet hemställt i punkten 2 af sitt
förbud i vissa utlåtande nr 33, röstar
fall för bolag Ja;
eller förening Nej;
att förvärfa fast egendom.

(Forts.)

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, afslås utskottets hemställan och antages det förslag,
som innefattas i den af herr Widén m. fl. vid punkten afgifna reservationen.

Omröstningen företogs, och vid dess slut befunnos rösterna hafva
utfallit sålunda:

Ja—95

Nej—22.

Punkten 3.

Ifrågasatt
utredning
angående
bolags jord-
förvärf.

Vid denna punkt hade reservationer anförts
dels af herrar *Widén, Lindhagen, Pettersson* från Södertälje,
Jansson i Edsbäcken, *Berggren* och *Olsson* i See, hvilka hemställt,
att Riksdagen måtte anhålla, att Kungl. Maj:t ville, så snart ske
kunde, låta verkställa en fullständig utredning rörande bolags jord-
förvärf i de mellersta och södra delarna af riket samt för Riksdagen
framlägga förslag till de åtgärder, som af denna utredning kunde på-
kallas;

dels och af herr *Bergendahl*, hvilken likväl ej däri framlagt sin
åsiqt.

Herr *Bergendahl*: I denna tredje punkt hafva motionärerna
påyrkat en utredning af bolags jordförvärf och begärt framläggande af
det förslag, hvartill en sådan utredning kan föranleda. Jag vet väl,
att det icke är någon stämning här i kammaren för en sådan utred-
ning, men då jag anser det vara politiskt klokt och af praktisk nytta
att tillmötesgå motionärerna i detta afseende, har jag anmält min
reservation emot utskottets afstyrkande utlåtande och ber att få an-
föra några skäl till stöd för min mening.

Min uppfattning, att en sådan utredning skulle vara till nytta,
härleder sig icke från någon bolagsskräck, för hvilket jag är alldeles
främmande. Jag anser tvärtom, att bolagen äro särdeles värdefulla
organ, hvaraf det ekonomiska samhället har att använda sig för att
tjäna sina intressen, och jag tror, att kapitalsammanslutningar genom
bolag äro nödvändiga förutsättningar för en mera utvecklade produktiv
verksamhet. Men jag kan icke förbise, att bolagens jordförvärf kunna

i vissa fall komma i strid med andra intressen, som staten också har att beakta. Här gäller det ju för staten att tillse, att den individuella, personliga äganderätten till jorden icke för mycket kringskäres af den kollektiva äganderätten. Den individuella äganderätten är gifvetvis af stor ekonomisk och social betydelse. Redan af denna grund kan fordran på utredning försvaras. Det torde icke kunna förnekas, att den framställning, som här gjorts, uppbäres af en mycket stark opinion. Andra kammaren har tre år, åren 1907, 1908 och 1909, bifallit ett förslag i denna riktning, och lagutskottet har två år tillstyrkt ett sådant förslag. Det kan hända, att opinionen i denna fråga växer sig så stark, att man blir färdig att skrida till vidtagande af åtgärder uti det af motionärerna afsedda syftet, utan att någon föregående utredning ägt rum, utan att en regering får påtaga sig ansvaret för de åtgärder, som vidtagas. Så har ju redan Andra kammaren under förra året för sin del beslutat förbudslagsstiftningens utsträckning såväl i Gäfleborgs län som till Värmland, och detta utan föregående utredning. Om man måste räkna med en sådan eventualitet, synes det mig ligga en fara i dröjsmål.

Men jag tror äfven, att den begärda utredningen vore af praktisk nytta, ty en utredning, verkställd af Kungl. Maj:t genom dess vederbörande myndighet, skulle helt visst klarlägga en hel del förhållanden, som nu äro ovissa och dunkla för många. Utredningen skulle skingra mången nu rådande villfarelse, och om det skulle visa sig riktigt hvad utskottet här påstått, att åtgärder i den åsyftade riktningen icke äro behöfliga, så kan man ju vänta, att de röster, som nu höjas för förbudslagsstiftningens utsträckning, skola tystna. Ifrågavarande utredning blir naturligtvis icke blott en statistisk utredning, som upplyser, huru stor areal bolagen förvärfvat inom de och de socknarne, huru mycket i mantal satt jord bolagen äga, utan den skall äfvenledes upplysa, hvad bolagen verkat och betydtt för näringslivet o. s. v. På det sättet får man en mycket klarare blick på förhållandena och ett tillförlitligt material att fota sitt omdöme på i dessa stycken. Och detta synes vara särdeles värdefullt, då man kan vänta, att frågan skall åter komma tillbaka. Jag behöfver här icke påvisa några missförhållanden, utan jag tror, att från de allmänna grunder, jag här anfört, den utredning, som är begärd, måste synas lämplig.

Då jag icke vill upptaga tiden längre med att argumentera i detta syfte, ber jag, herr talman, att få yrka bifall till den af herr Widén med flera i ämnet afgifna reservationen.

Herr Trygger: Jag skall icke upprepa hvad jag förut yttrat, utan ber att på de skäl, som jag då anförde, få yrka bifall till utskottets hemställan i denna punkt.

Efter härmed slutad öfverläggning yttrade herr talmannen, att i afseende på förevarande punkt yrkats, dels att hvad utskottet hemställt skulle bifallas, dels ock att kammaren skulle antaga det förslag, som innefattades i den af herr Widén med flere vid punkten afgifna reservation.

*Ifrågasatt
utredning
angående
bolags jord-
förvärf.
(Forts.)*

Sedermera gjordes propositioner i enlighet med dessa yrkanden och förklarades propositionen på bifall till utskottets hemställan vara med öfvervägande ja besvarad.

Föredrogs ånyo och företogs punktvis till afgörande lagutskottets den 31 nästlidne mars och den 1 innevarande april bordlagda utlåtande nr 34, i anledning af väckt motion om skrifvelse till Kungl. Maj:t angående utredning om verkningarna af lagen den 4 maj 1906 angående förbud i vissa fall för bolag och förening att förvärfva fast egendom m. m.

Uti en inom Andra kammaren afgifven, till lagutskottet hänvisad motion, nr 154, hade herrar *Carl Lindhagen* och *Rob. Karlsson* i Fjäl hemställt, att Riksdagen ville anhålla, att Kungl. Maj:t måtte verkställa en opartisk undersökning:

1:o) rörande verkningarna af lagen den 6 maj 1906 om förbud för bolag att i vissa fall förvärfva fast egendom och särskildt beträffande bolagstjänstemäns och andra dylika personers fastighetsförvärf samt fastighetsinrop af bolagen själfva å exekutiva auktioner;

2:o) i hvad mån lagen den 25 juni 1909 om arrende af viss jord å landet inom Norrland och Dalarne vunnit tillämpning på bolagens och deras vederlikars arrendegårdar och, där så ej skett, om anledningarne därtill;

äfvensom, därest utredningen därtill gafve anledning, för Riksdagen framlägga förslag till förbättringar i berörda lagar.

Utskottet hade i föreliggande utlåtanden på åberopade grunder hemställt,

1:o) att det under 1:o) i förevarande motion gjorda yrkande icke måtte till någon Riksdagens åtgärd föranleda, samt

2:o) att det under 2:o) i motionen gjorda yrkande icke heller måtte föranleda någon Riksdagens åtgärd.

Punkten 1.

Om utredning rörande verkningarna af lagen angående förbud i vissa fall för bolag och förening att förvärfva fast egendom.

Beträffande denna punkt hade reservation anförts af, bland andra, herr *Widén*, som yrkat, att utskottet ville hemställa, att Riksdagen måtte hos Kungl. Maj:t anhålla, att Kungl. Maj:t täcktes anordna undersökning, på sätt i reservationen närmare angifvits, rörande verkningarna af lagen den 4 maj 1906 om förbud i vissa fall för bolag och förening att förvärfva fast egendom, samt i den mån och på det sätt, som kunde anses lämpligt, offentligen framlägga resultaten af en dylik undersökning.

Herr *Rogberg*: Vid denna punkt finnas två reservationer, den ena af herr *Lindhagen* med flere och den andra af herr *Widén*. Jag anhåller att få yttra några ord till förmån för herr *Widéns* reservation.

I sitt yttrande öfver motionen säger utskottet, bland annat, att utskottet just icke kan blifva klokt på motionens innebörd. Motionen

är ju knapphändigt hopkommen, men motionärerna säga två saker: den ena, att man behöver en utsträckning af 1906 års förbudslag mot bolags jordförvärf att gälla jämväl mot jordförvärf af bolags tjänstemän och dessas vederlikar; och den andra, att klagomål hafva förekommit med afseende på tillämpningen af den i samma lag bolags medgifna rätten att på exekutiv auktion inköpa fastighet i vissa fall. Och så säga motionärerna vidare: Då en socialpolitisk lag icke får lämnas åt sitt öde, utan bör följas med uppmärksamhet, så finna de sig föranlättna att motionera om en skrivelse till Knnogl. Maj:t med begäran om viss undersökning, som står angifven i motionen. Utskottet påstår mot motionen, att man icke kan i lagstiftningsväg skapa en hållbar grund, efter hvilken det kunde förmenas vissa enskilda personer att förvärfva och nyttja landets jord, och utskottet fruktar vidare, att en lag, som förbjuder tjänstemän hos bolag att förvärfva fastighet, skulle blifva föga effektiv. Ja, det kan ju ligga någon grad af berättigande i detta utskottets påstående, men jag vill framhålla, att lagstiftningen såväl i Finland som i Norge ansett sig kunna förbjuda bolags tjänstemän att förvärfva fastighet, och lagstiftningen i dessa länder har naturligtvis icke gått härtill utan grund, och följaktligen borde en lagstiftning i lika riktning hos oss kunna anses grundad. Men hufvudpunkten i motionen är hvad motionärerna anfört om den socialpolitiska synpunkten. En utredning om verkningarna af 1906 års lag såsom socialpolitisk lag synes mig lämpligen nu böra företagas. Man bör då utreda hvad motionärerna föreslagit, nämligen om efter lagens tillkomst möjligen bolagens tjänstemän i större omfattning börjat förvärfva jord i landet, och om verkligen de bestämmelser, som gälla vidkommande bolagens rätt att å exekutiv auktion inköpa fastigheter, kringgås; och vidare bör lämpligen utredas, i hvilken omfattning bolagen begagna sig af den i lagen dem medgifna rätten att förvärfva den del af ett hemmans afrösningsjord, som icke hör till odlingsområde eller stödskog. En dylik undersökning är, såsom reservanten, herr Widén, framhåller, så mycket lättare att genomföra, som några särskilda organ därför icke behöfva uppsökas eller anställas. Utredningen kan mycket väl ske genom ortsmyndigheternas försorg. Men hvad som behöfves, det är en enhetlig och gemensam plan för den blifvande utredningen. Då en utredning synes mig behöflig och en planmässig sådan lätteligen kan verkställas, anser jag skäl föreligga för herr Widéns reservation och får därför yrka bifall till densamma.

Herr Trygger: Det förefaller, när man läser herr Lindhagens motioner, som om det vore en viss oro hos motionären, huruvida hans lagstiftning har den verkan, som han afsett, och om den öfver hufvud taget har någon verkan alls. Han är så orolig, att han vill, att Riksdagen redan nu skall skriva för att få veta, huru 1909 års arrendelag har verkat, en lag, som trädde i kraft den 1 september 1909! Mina herrar, det är något nervöst, tycker jag, i motionärens sätt att behandla dessa frågor. Likaledes vill han — och det kan ju hafva mer fog för sig — veta, huru lagen den 6 maj 1906 verkat. Och

Om utredning rörande verkningarna af lagen angående förbud i vissa fall för bolag och förening att förvärfva fast egendom.
(Forts.)

Omutredning rörande verkningarna af lagen angående fall för bolag och förening att förvärfa fast egendom. han vill framför allt hafva reda på, huruvida bolags tjänstemän eller andra dylika personer hafva förvärfvat fastigheter. Slutligen vill han äfven hafva reda på, till hvilka belopp bolag å exekutiva auktioner inköpt fastigheter. Hvad det sista beträffar, veta herrarna, som känna till 1906 års lag, att bolag få visserligen på exekutiv auktion inköpa fastigheter, men denna befogenhet är gifven dem af hänsyn till ägarens borgenärens intresse för, att man skall kunna få något värde ur fastigheten. Det är således i fastighetkreditens intresse, icke i bolagens intresse, som inköpsrätt i dylikt fall tillkommer bolag. Men, mina herrar, bolagen få icke behålla fastigheterna. Bolagen äro skyldiga att inom tre år sälja dem. Denna lag af år 1906 har knappt varit gällande i tre år. Att taga reda på dess verkningar, som ännu icke kunnat inträffa, det är väl något hastigt.

(Forts.)

Hvad slutligen angår dessa bolagstjänstemän och andra dylika personer — för resten har jag svårt att begripa hvad motionären menar med »dylika personer», med bolagstjänstemän likställda — så, äfven om man kunde taga reda på denna kategori af människor, har Riksdagen uttryckligen sagt ifrån, att Riksdagen icke vill hafva förbud för dessa personer att förvärfa fastighet. Det har Riksdagen sagt, och då är det väl Riksdagens mening, förmodar jag. Men, mina herrar, det finnes dock en sak, som är berättigad i denna motion, ehuru det visserligen är åtskilligt, som är hopblandadt med detta och varit oklart äfven för motionären. Hvad som är berättigadt, det är, att bulvaner för bolag icke få köpa fastigheter; ty äfven vi, som varit emot denna förbudslagstiftning och ansett den skadlig för landet, äfven vi hålla lika strängt som herr Lindhagen på, att när det har blifvit en lag, skall den respekteras och således detta bulvanssystem, om det föreligger, naturligtvis motverkas. Men om såsom bulvan uppträder en bolagstjänsteman eller annan tjänsteman eller en bonde eller hvem som helst eller till och med en borgmästare, så gör det ingenting till saken, utan det är lika orätt, hvem det än är, som är den skyldige. Men man har icke anledning att tro, att detta bulvanssystem gör sig gällande i sådan utsträckning, att det bör föranleda en skrifvelse. Därför hafva vi, för så vidt hvad nu nämnts afsetts med motionen, icke nu kunnat vara med om en skrifvelse. Men jag är öfvertygad om att Konungens befallningshafvande i de norrländska länen skola hafva ögonen riktade på den saken och, ifall det skulle visa sig en tendens åt det hållet, fästa regeringens uppmärksamhet därpå, så att vi kunna göra det tillägg till lagen, som i sådant fall må erfordras. Ty, som sagdt, vi vilja allesammans, att lagen respekteras.

Jag anhåller om bifall till utskottets förslag.

Herr Löfgren: Det skulle icke falla mig in att upptaga kammarens tid med några ytterligare anmärkningar vid detta ärende, som man väl får anse på förhand afgjort, om jag icke ville fästa uppmärksamheten på en synpunkt, som hittills icke blifvit i dagens debatt berörd. Det är ju nämligen så, att en undersökning, om sådan kommer till stånd i denna fråga, icke blott skulle gälla i hvad mån lagen

kringgås eller är otillräcklig, utan den skulle också utreda de förhållanden, som kunna tjäna till ledning för en eventuell lagstiftning inom andra områden än dem, som nu beröras af lagen. Ty vi kunna icke, hvilken ställning vi än intaga till frågan, bortse från att liknande lagar som denna tränga sig fram. Man måste räkna med den möjligheten, att principerna i den norrländska lagstiftningen inom några år komma att tillämpas äfven för andra delar af landet, och då frågas: bör man icke skaffa sig så noggrann utredning som möjligt om de faktorer, som kunna inverka på frågan? Man har sagt, och det tör hända med rätta, att förbudslagen haft viss inverkan på priset vid fastigheters försäljning äfvensom på möjligheten att drifva sågverksindustrien på vinstgivande sätt. Om det nu är så, synes det väl lämpligt att få reda på i hvilken mån lagen inverkar i dessa olika hänseenden för att kunna rätta sig därefter, då det gäller eventullt nya lagar, och för att få en utgångspunkt för kritiken af de lagförslag, som komma fram om utsträckning af norrlandslagens tillämpning.

Nu kunde man ju säga: att nu besluta en sådan utredning vore detsamma som ett yrtrande i det syfte som motionärerna angifvit. Det skulle kunna finnas vissa skäl för ett sådant påstående, om det behöfdes en särskild kommitté för saken, ty huru det nu är med kommittéer, så vilja dessa gärna gå så långt som möjligt i den riktning, som förslagsställaren i en fråga anvisat. Men i detta fall behöfs det icke någon kommitté, utan ortsmyndigheterna, länsstyrelserna, skulle hvar inom sitt område kunna göra utredningen. En dylik utredning är för öfrigt redan påbörjad så till vida, att landshöfdingen i Jämtlands län införskaffat uppgifter i berörda hänseenden. Således gäller frågan egentligen att besluta, att den påbörjade utredningen skall fortsätta inom norrlandslagens hela tillämpningsområde samt ske efter en viss enhetlig plan. Jag kan således icke finna annat, än att det ur alla synpunkter, äfven den nu af mig anförda, är lämpligt, att en utredning kommer till stånd, och jag ber därför att få yrka bifall till herr Widéns reservation.

Herr Biörklund, Henning: Det torde väl böra medgifvas, att de så kallade norrländska lagförslagen blifvit skäligen urvattnade på vägen mellan norrlandskommittéen och svensk författningssamling, och att den för dem ursprungligen afsedda kraften till följd däraf blifvit atskilligt försvagad. Om så är förhållandet, är det väl så mycket viktigare att taga vara på den kraft, som fortfarande kan finnas kvar, och söka med uppmärksamhet följa verkningarna af lagarna. Dit hör nu, bland annat, den nu ifrågavarande förbudslagen, och då det icke är någon hemlighet, att denna förbudslag kringgås på lagligt sätt, bör man följa saken med uppmärksamhet dels för att få kännedom om, i hvilken utsträckning ett sådant kringgående äger rum och dels för att kunna se till, om icke möjlighet förefinnes att hejda detta kringgående. Det är ju också så, att det knappt kan vara lämpligt att, då man vet, att lagen kringgås — lättheten till sådant kringgående var ju redan förut uppenbar — låta detta kringgående ostördt fortsättas, till dess fallen blifva många. Fallen blifva säkerligen färre, om man redan nu griper sig an med en undersökning rörande de fall, som

Om utredning rörande verkningarna af lagen angående förbud i vissa fall för bolag eller förening att förvärfa fast egendom.
(Forts.)

Om utredning redan förekommit, och i det syftet anhåller jag att i likhet med den rörande verkningarna af lagen angående förbud i vissa fall för bolag eller förening att förvärfa fast egendom.

föregående talaren få yrka bifall till herr Widéns reservation.

Herr Trygger: Jag får säga, att jag icke riktigt fattade den sista ärade talarens yttrande, då han sade, att denna lag kringgås på lagligt sätt, ty antingen är det väl så, att ett bolag står bakom affären, när en annan köper skog, och då anser jag det vara ett kringgående af lagen, ett olagligt förfarande, som man bör söka stäfja, eller också är

(Forts.) det så, att personer, med den rätt lagen gifver dem, köpa dessa fastigheter för att sedermera visserligen afverka skog och på detta sätt skaffa sig förtjänst, men då är det icke något kringgående af lagen, utan ett utfövannde af den rätt, som tillkommer dem och som Riksdagen vid frågans föregående behandling icke velat taga från dem.

Hvad emellertid angår detta första sätt, som enligt min mening är ett *olagligt* kringgående, så, om det är bekant, att dylikt förekommer, är jag öfvertygad om, att Konungens befallningshafvande i de norrländska länen, med de medel, som stå Konungens befallningshafvande till buds, komma att undersöka saken, hafva ögonen fästade på denna sak och försöka att samla ett materiel, så att man därigenom må få en utgångspunkt för vidare åtgärder. Men att Riksdagen nu skulle taga och skriva om en utredning, en sådan undersökning, kan väl ändå icke vara lämpligt. Öfver hufvud taget är det väl icke Riksdagen, som skall hafva ögonen riktade på, att Sveriges lagar efterleivas, utan det är Kungl. Maj:t och i länen Konungens befallningshafvande, som skola göra detta — åtminstone så, som jag erinrar mig hafva läst instruktionen för landshöfdingar.

Hvad den ärade talarens på stockholmsbänken yttrande beträffar, så, om jag fattade honom rätt, antog han, att utredning skulle kunna behövas, huru denna lag öfver hufvud taget hade verkat, och däri gifver jag honom fullkomligt rätt. Det har också lagutskottet i motiveringen sagt, att det kan behöfva utredas, huruvida lagen verkar gynnsamt eller ogynnsamt för den jordbrukande befolkningen, för trävaruindustrien och för landet i dess helhet. Men utskottet har samtidigt påpekat, att vi hafva alltför kort tid, sedan lagen varit i gällande kraft, för att af en sådan utredning kunna vänta ett nyttigt resultat. Men när lagen en längre tid varit i verksamhet, skall jag för min del med största villighet gå med på en utredning om lagens verkningar.

Jag hemställer fortfarande om bifall till utskottets betänkande.

Herr Biörklund, Henning: Jag har naturligtvis icke det minsta emot, att detta kringgående af lagen betraktas såsom olagligt, ehuru jag råkade kalla det lagligt, därför att det sker med iakttagande af lagaformer.

Det är riktigt, att Konungens befallningshafvande kan åtskilligt göra för utredande af denna fråga. Men det ligger i sakens natur, att en utredning, därest man anser en sådan önskvärd, får ett helt annat värde, en helt annan kärna, om en enhetlig plan blefve gifven, som Konungens befallningshafvande i de norrländska länen hade att vid undersökningen följa, så att det verkligen i detalj blefve samma saker, som undersökas i de olika länen. En sammanställning af under-

sökningarna inom de olika länen låte sig då lättare göra, än om en landshöfding undersöker på sitt sätt i ett län och en annan på sitt sätt uti ett annat län. Äfven i det senare fallet kunna ju visserligen intressanta saker komma fram, men ganska liten sannolikhet finnes för att en sådan efter olika program anordnad undersökning kommer att gifva såsom resultat en totalbild öfver sakens verkliga ställning.

Sedan öfverläggningen ansetts härmed slutad, gjordes jämlikt där- under förekomna yrkanden propositioner, först på bifall till hvad utskottet i nu föredragna punkt hemställt samt vidare därpå, att kammaren skulle afslå utskottets hemställan och antaga det förslag, som innefattades i den af herr Widén vid punkten afgifna reservation; och förklarades den förra propositionen, hvilken upprepades, vara med öfvervägande ja besvarad.

Punkten 2.

Utskottets hemställan bifölls.

Föredrogs ånyo Första kammarens tillfälliga utskotts den 29 och 31 nästlidne mars bordlagda utlåtande, nr 7, i anledning af väckt motion om skrifvelse till Kungl. Maj:t rörande resestipendier för lärarpersonalen vid småskolläraryrkesseminarier.

*Om rese-
stipendier
för lärar-
personalen
vid småskol-
läraryrkes-
seminarier.*

Andra kammarens första tillfälliga utskott hade, med anledning af en utaf herrar *A. J. Hagström* och *R. Johansson* i Jönköping i ämnet väckt motion, hemställt, att Andra kammaren ville för sin del besluta, att Riksdagen i skrifvelse till Kungl. Maj:t anhölle, det täcktes Kungl. Maj:t låta verkställa utredning beträffande lämpligaste sättet för beredande af resestipendier åt lärarpersonalen vid småskoleseminarierna i riket, samt för Riksdagen framlägga det förslag, som af en sådan utredning kunde föranledas.

Sedan Andra kammaren bifallit hvad dess tillfälliga utskott sålunda föreslagit, hade ärendet blifvit öfverlämnadt till Första kammar- en, som hänvisat detsamma till sitt andra tillfälliga utskott; och hade sistnämnda utskott i nu föredragna utlåtande hemställt, att Första kammaren behagade biträda Andra kammarens beslut i ärendet och således besluta,

att Riksdagen i skrifvelse till Kungl. Maj:t anhölle, det täcktes Kungl. Maj:t låta verkställa utredning beträffande lämpligaste sättet för beredande af resestipendier åt lärarpersonalen vid småskoleseminarierna i riket samt för Riksdagen framlägga det förslag, som af en sådan utredning kunde föranledas.

Herr vice talmannen: Här föreligger förslag om att åt tjänste- personalen vid småskolläraryrkesseminarierna bereda resestipendier. Jag skall icke mycket inlåta mig på frågan, huruvida det är behöfligt.

Om resestipendier för lärarpersonalen vid småskollärarinneseminarier.
(Forts.)

att anslag beviljas till detta ändamål; jag är alldeles icke säker därpå. Det har varit modernt under de sista decennierna att bevilja anslag till resestipendier än åt en, än åt en annan kategori af tjänstemän. För min del tror jag, att man i detta hänseende gått längre än behöfligt varit. Nu är utskottet i likhet med Andra kammaren så öfvertygadt om behöfligheten af anslag för detta ändamål, att det icke satt saken i fråga, utan endast hemställer, att Kungl. Maj:t ville låta utredning verkställas, *på hvilket sätt* lämpligast ett sådant anslag skulle utgå.

Jag kan icke underlåta att emot utskottets framställning uttala betänkligheter, och då först i realt afseende. Det synes mig, som om man borde vara försiktig i att bevilja statsbidrag till resestipendier åt personal, anställd vid institutioner, som äro af rent enskild natur. Ty äfven landstingens småskollärarinneseminarier måste anses vara af enskild natur; åtminstone äro de icke på något sätt statsinstitutioner, och gäller detta om nu nämnda seminarier, så gäller det naturligtvis i ännu högre grad om sådana seminarier, som äro inrättade af enskilda personer rundt omkring i landet. Såsom sagdt, jag anser, att man bör vara betänksam, innan man beviljar anslag till tjänstepersonalen vid sådana institutioner, som äro inrättade af enskilde män, och om man går in på den väg, som utskottet här föreslår, så vet man egentligen icke, hvar man skall sluta.

Om man nu i alla fall skulle instämma med utskottet, hvilket jag icke vill, så borde man icke kunna vara med om den anvisning, som utskottet gifver Kungl. Maj:t för en önskad utredning, ty i motiveringen till Andra kammarens beslut, mot hvilken Första kammarens utskott icke inlagt någon reservation, förutsattes, att för beredande af dessa resestipendier skulle ett alldeles särskildt anslag beviljas eller ock något af de till resestipendier redan utgående anslagen ökas. Jag skall gentemot detta säga, att skulle det blifva beslut på, att stipendier böra beredas här ifrågavarande personal, är jag viss om, att redan beviljade anslag till stipendier mycket väl kunna räcka till, i synnerhet som den personal, som är i fråga, är ganska ringa och icke behöver göra dyrbara resor. Men jag vidhåller, att om det skall anses behöfligt att bereda ifrågavarande seminarielärare och lärarinnor stipendier för att resa och se på andra seminarier, böra stipendierna bekostas vare sig af landstingen eller af de enskilda personer, som inrättat seminarierna.

Men så kommer jag slutligen till ett annat skäl, som för mig är kanske lika mycket vägande som det nu anförda, och det är af formell beskaffenhet. Motionären har föreslagit inrättande af resestipendier för personalen vid landstingens seminarier, men utskottet har gått betydligt längre och icke blott förordat bifall till motionärens framställning, utan utsträckt denna till att omfatta äfven alla seminarier, som inrättats af enskilda personer, och det har således ungefär fördubblat arealen för sin begäran. Nu vet jag väl, att man här kan säga, att ett tillfälligt utskott har motionsrätt. Ja, jag vet, att man motiverar det med grundlagen. Grundlagens ordalag gifva dock icke ett utskott anledning att gå utanför en motions område, men den kommitté, som hade sig uppdraget att utreda frågan om arbetets anordnande vid Riksdagen, har i sin motivering uttalat sig på ett åtminstone oklart sätt i detta hänseende. Där säga nämligen kommitterade: »Då det

emellertid måste anses vara af synnerlig vikt, att utskottet må äga befogenhet att uti föreliggande förslag vidtaga nödiga ändringar, hafva kommitterade funnit sig böra, såsom en konsekvens af förslaget om bestämda motionstider, gifva vederbörande paragrafer i riksdagsordningen en sådan affattning, att alla utskott, de ständiga såväl som de tillfälliga, erhålla möjlighet att uti de till deras handläggning hänskjutna propositioner och motioner göra sådana ändringar och tillägg, som, utan att innebära en omläggning af de grunder, på hvilka förslagen hvila, kunna finnas af behofvet påkallade. Att däremot tillerkänna alla utskott fullständig förslagsrätt eller rätt att underkasta föreliggande förslag en sådan omarbetning, som skulle innebära ett öfvergifvande af de till grund för dem liggande principer, hafva kommitterade hvarken funnit önskvärdt eller lämpligt.» Kommitterade hafva således uttalat såsom önskvärdt, att motionsrätt tillkomme utskottet, men hafva i nästa sats reserverat sig mot att denna rätt utsträcker för långt. Jag tror, att man bör vara försiktig, då man med stöd af detta kommittébetänkande vill tillämpa utskotts motionsrätt. Uppenbart synes mig vara, att äfven om man tillmäter tillfälligt utskott motionsrätt, har utskottet i detta fall gått längre än hvad försiktigheten bör bjuda. Ty om det verkligen skall anses befogadt att till den grad, som här skett, utsträcka området för motionen, vet jag icke, hvilken begränsningen skall vara för ett tillfälligt eller ett ständigt utskotts motionsrätt.

Då jag alltså finner formellt-konstitutionella betänkligheter tala mot ett bifall till utskottets förslag, då jag icke är öfvertygad om behofvet af den föreslagna åtgärden, då jag vidare är öfvertygad, att, om denna åtgärd är behöflig, den icke bör vidtagas af staten, och då jag slutligen är öfvertygad, att, om den skall vidtagas af staten, det icke bör ske på det sätt, hvarom utskottet hemställt, anhåller jag om afslag på föreliggande betänkande.

Herr Biörklund, Henning: Inom Första kammarens tillfälliga utskott har man också öfverlagt, huruvida utskottet var berättigadt att stödja det förslag, som Andra kammarens tillfälliga utskott utöfver motionens innehåll framlagt och Andra kammaren antagit. Men man fann, då man såg efter, huru det förhöll sig med dessa enskilda seminarier, att dessa voro att fullt jämställa med landstingens seminarier och att förslaget fördenskuU fullkomligt passade ihop med de villkor för utskotts förslagsrätt, som angifvas i motiven i det kommittébetänkande, hvaraf ett citat nyss lästes upp, och enligt hvilket alla utskott, »de ständiga såväl som de tillfälliga, skulle erhålla möjlighet att uti de till deras handläggning hänskjutna propositioner och motioner göra sådana ändringar och tillägg, som, utan att innebära en omläggning af de grunder, på hvilka förslagen hvila, kunde finnas af behofvet påkallade». Det är också en väsentlig skillnad i ordalagen mellan riksdagsordningens 37 § 3 mom., sådant det förut lydde, och såsom motsvarande stadgande nu lyder. Förut var bestämdt, att för en del frågors »beredande» skulle tillsättas tillfälligt utskott; nu åter skall utskott, äfven tillfälligt, afgifva »utlåtande och förslag i frågan». Detta

Om resestipendier för lärarpersonalen vid småskol- lärarinnseminarier.

(Forts.)

*Om rese-
stipendier
för lärar-
personalen
vid småskol-
lärarinne-
seminarier.
(Forts.)*

ordet »förslag» hänvisar uppenbarligen till den förslagsrätt, som kommitterade i sin motivering åsyftat, att utskotten skulle erhålla.

Vi voro inom utskottet visserligen till en början något tveksamma, huruvida de enskilda, af Andra kammarens utskott särskildt angifna seminarierna vore att anse såsom fullt likställda med landstingens seminarier. Men vid förfrågan i ecklesiastikdepartementet fingo vi veta, att samtliga dessa privata seminarier hade fått Kungl. Maj:ts tillstånd att verkställa examina, och att sådant tillstånd förutsätter, att de måste underkasta sig alldeles samma kontroll som den, hvilken åligger landstingens seminarier; icke blott sådan inspektion, som då och då kan förekomma, utan äfven examens- och ämnespröfning, är densamma och försiggår i samma ordning som den för landstingens seminarier fastställda. Härtill kommer, att, om nya sådana enskilda seminarier skulle sticka upp utan kontroll från regeringen, de icke skulle kunna fortfa, därför att elever, som ginge ut från sådana anstalter, icke skulle i tjänsten kunna användas annat än för tillfälliga förordnanden och icke kunna nå till samma aflöning som de, hvilka gått ut från af staten kontrollerade seminarier. De skulle icke heller kunna komma i åtnjutande af samma pensionsförmåner, då de icke hade tillträde till folkskollärarnes pensionskassa. Således var det för oss klart, att i realiteten ingenting skilde dessa redan befintliga enskilda seminarier från landstingens seminarier, och att icke heller någon sannolikhet fanns för att i verkligheten andra seminarier skulle komma till stånd än sådana, som nästan omedelbart måste underkasta sig samma kontroll som den öfver landstingens seminarier utföfvade.

Då återstod frågan: bör ifrågavarande lärarepersonal, den vid landstingens seminarier och den vid med dem likställda enskilda seminarier, få tillfälle att söka dessa stipendier? I detta afseende har utskottet syftat till samma tankegång som i Andra kammaren gjort sig gällande, nämligen att rättvisa och billighet fordra det. Vid en undersökning om de tillfällen, som äro beredda andra kategorier af lärare att få stipendier redan nu, befinnes, att sådana kunna utgå till föreståndarinnor och föreståndare samt lärarinnor och lärare vid högre läroverk för kvinnlig ungdom och enskilda samskolor äfvensom privata lärarinneseminarier, vidare till abnormskolornas föreståndare, lärare och lärarinnor, till folkskolans lärarekår, till rektorer samt öfriga lärare och lärarinnor vid folkskoleseminarierna och till föreståndarinnor och lärarinnor vid lärarinneutbildningsanstalter i huslig ekonomi äfvensom åt skolkökslärarinnor vid andra läroanstalter. Man tyckte, att rättvisa och billighet fordrade, att då alla dessa redan nu kunna komma i åtanke till erhållande af stipendier, borde ifrågavarande i motionen och Andra kammarens beslut afsedda lärarepersonal jämväl kunna komma i åtanke därtill.

Men på hvad sätt skulle sådan möjlighet dem beredas? Fordras därtill anvisande af ytterligare medel? Vid de förfrågningar, vi gjorde, befunns, att anslaget å 4,000 kronor för stipendier till folkskollärarekåren, till hvilken nämnda personal kunde anses närmast vara att hänföra, var så strängt anlåtadt, att man endast med svårighet kunde så ordna, att åtminstone en lärare från hvarje stift årligen kom i åtanke. Då förhållandet var sådant med redan nu befintligt anslag,

var det uppenbart, att, om ytterligare kategorier af lärare skulle komma i åtanke att erhålla stipendier från ifrågavarande anslag, det i verkligheten för dem skulle medföra icke en reell, utan endast en teoretisk rättighet, därest icke anslaget höjdes. Utskottet var således på det klara med, att redan beviljad anslag icke lämnade tillgång till ytterligare stipendier och följaktligen borde, om man ansåg saken rättvis, det beredas tillfälle att genom ökning af anslaget eller genom särskildt anslag skaffa stipendier för dessa, som ansåges mogna därtill.

Då icke något bestämdt uttalande gjorts, att utskottet skulle anses hafva öfverskridit sin befogenhet, skall jag inskränka mig till att anhålla om bifall till det tillfälliga utskottets föreliggande förslag, hvarigenom Första kammaren enligt min tanke icke skulle komma att i denna fråga helt ogynnsamt skilja sig från den af Andra kammaren redan i frågan intagna ståndpunkt.

Herr Hammarskjöld: Herr vice talmannen har såsom särskildt skäl för afslag på utskottets hemställan framhållit, att de seminarier, som här äro i fråga, icke vore statsanstalter, utan upprättade af landstingen eller enskilde. Detta är mycket riktigt, men vi få väl ändå icke glömma, att de befria staten från en utgift, som staten annars skulle hafva för att skaffa lärarinnor till småskolorna. I stället för att lägga hinder i vägen och göra det svårare för dessa anstalter, hvilka utbilda och anskaffa lärarekrafter, synes det mig, att staten borde göra hvad här begäres för att underlätta deras sträfvan. Det vore en obillighet att säga, att personalen vid dessa seminarier icke skall vara berättigad till stipendiens erhållande, därför att dessa anstalter befria staten från en utgift, utan detta borde vara ett skäl, som talar för bifall till motionen. Mig synes det således alldeles likgiltigt, om det är staten, landstingen eller enskilda, som underhålla seminarierna; det är i alla fall staten, som därigenom får en fördel.

Herr vice talmannen drog äfven i tvifvelsmål, huruvida dessa resestipendier, som utdelas på många håll, öfver hufvud taget vore nyttiga. Enligt min tanke äro de mycket nyttiga, ty det vidgar blicken i alla fall att resa och se, huru det är anordnad på annat håll. Han menar, att landstingen och de enskilde själfta borde bekosta ifrågavarande resor. Vi veta väl, huru dåliga affärer de enskilda seminarierna i allmänhet hafva, huru svårt de hafva att få sin ekonomi att gå ihop. Icke kunna vi tänka oss, att de skola kunna bekosta stipendier för sina lärarinnor. Här är fråga om ett verkligt statsintresse. Är det nu skäl, att Första kammaren ser denna fråga ur ren sparsamhetssynpunkt? Jag föreställer mig, att det anslag, som skulle komma i fråga, komme att utgöra ett tusen kronor. Skulle vi då sila denna lilla mygga, medan vi med god smak svälja miljonkameler? Jag hemställer om bifall till utskottets hemställan.

Efter det öfverläggningen förklarats härmed slutad, gjorde herr talmannen jämlikt därunder förekomna yrkanden propositioner, först på bifall till hvad utskottet i nu föredragna utlåtande hemställt samt vidare på afslag därå; och förklarade herr talmannen sig anse den förra propositionen vara med öfvervägande ja besvarad.

Om resestipendier för lärarpersonalen vid småskolor, lärarinnoseminarier.

(Forts.)

Lördagen den 2 April.

des, i anledning hvaraf uppsattes, justerades och så lydande omröstningsproposition:

Den, som bifaller hvad Första kammarens tillfälliga utskott hemslått i utlåtande nr 7, röstar

ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, afslås utskottets hemställan.

Vid slutet af den häröfver anställda omröstning befunnos rösterna hafva utfallit sålunda:

Ja—46;

Nej—49.

Föredrogs och hänvisades till bankoutskottet Kungl. Maj:ts under dagen aflämnade nådiga proposition till Riksdagen angående ändring i bestämmelser rörande tillämpning å personalen vid marinintendenturkåren af grunderna för pensionering af flottans befäl och underbefäl med vederlikar.

Föredrogs och hänvisades till statsutskottet Kungl. Maj:ts denna dag aflämnade nådiga propositioner till Riksdagen:

1:o) angående befrielse för underofficeren af 2:dra graden vid maskiniststaten Carl Theodor Samuel Spartan från ådömd ersättnings-skyldighet;

2:o) angående anslag för anordnande af undervisning i epidemiologi åt medecine kandidater; och

3:o) angående användningen af ett anslag till bekostande af elevernas vid blindinstitutet å Tomtebodas ferieresor till och från hemorten.

Föredrogs och hänvisades till jordbruksutskottet Kungl. Maj:ts under sammanträdet aflämnade nådiga propositioner till Riksdagen:

1:o) angående upplåtande af ett till förra mösterskrifvarbostället Jädra nr 3 och 4 i Uppsala län hörande område;

2:o) angående upplåtande af en lägenhet från förra kvartermästarbostället Öster Ullålfva nr 3 Norrgården i Östergötlands län;

Lördagen den 2 April.

3:o) angående upplåtande af lägenheter från förra löjtnantsbostället Klef nr 1 i Göteborgs och Bohus län;

4:o) angående upplåtande af områden från förra kompanichefsbostället Virke nr 1, 4, 8 och 10 i Malmöhus län;

5:o) angående upplåtande af en lägenhet från förra trumpetarbostället Ljuna nr 1 Stora Mellangården i Östergötlands län; samt

6:o) angående upplåtande af områden från förra trumpetarbostället Rällinge nr 1 och 2 jämte Rällinge nr 3, en utjord, i Södermanlands län.

Justerades åtta protokollsutdrag för denna dag, hvarefter kam-maren åtskildes kl. 4,2 e. m.

In fidem

A. v. Krusenstjerna.
